

Treden naar succes, werk en leren

Het hoger beroepsonderwijs in het Vlaamse onderwijs

Discussienota – Oktober 2007

Frank Vandenbroucke

Vlaams minister van werk, onderwijs en vorming

Inhoud

1	INLEIDING.....	3
1.1	BELEIDSDOELSTELLINGEN.....	3
1.2	RELEVANTE ONTWIKKELINGEN.....	5
1.2.1	<i>Vanuit de arbeidsmarkt.....</i>	<i>5</i>
1.2.2	<i>Vanuit onderwijs.....</i>	<i>6</i>
1.2.3	<i>Europese ontwikkelingen.....</i>	<i>7</i>
1.2.4	<i>Ontwikkelingen rond kwalificatiestructuren.....</i>	<i>8</i>
2	DOELSTELLINGEN VAN HOGER BEROEPSONDERWIJS.....	9
2.1	ARBEIDSMARKTKANSEN VERSTERKEN VAN LERENDEN, WERKENDEN EN WERKZOEKENDEN.....	9
2.2	OPSTAP BIEDEN NAAR EEN PROFESSIONELE BACHELOR.....	10
2.3	EEN KORT EN FLEXIBEL LEERTRAJECT AANBIEDEN.....	10
3	DEFINITIE VAN HET HOGER BEROEPSONDERWIJS.....	11
3.1	OPLEIDINGEN NA HET SECUNDAIR ONDERWIJS.....	11
3.2	ARBEIDSMARKTGERICHT.....	11
3.3	LEIDEN TOT EEN POSTSECUNDAIRE KWALIFICATIE DIE IN DE KWALIFICATIESTRUCTUUR MET NIVEAU 4 OF 5 OVEREENSTEMT.....	11
3.4	MET EEN STUDIEOMVANG VAN MINIMUM 60 EN MAXIMUM 120 STUDIEPUNTEN.....	13
4	KENMERKEN VAN HBO-OPLEIDINGEN.....	14
4.1	FLEXIBILITEIT.....	14
4.2	TRANSPARANTIE.....	16
4.3	SAMENWERKING.....	17
4.4	WERKPLEKLEREN.....	18
5	ORGANISATIE VAN HET HOGER BEROEPSONDERWIJS.....	19
5.1	ONDERWIJSBEVOEGDHEID.....	19
5.2	STUDIEGEBIEDEN.....	20
5.3	ERKENNING EN PROGRAMMATIE.....	20
5.3.1	<i>Erkenning en programmatie van bestaand onderwijsaanbod.....</i>	<i>23</i>
5.3.2	<i>Programmatie van erkende bestaande opleidingen door instellingen die de opleiding voorheen niet inrichtten.....</i>	<i>24</i>
5.3.3	<i>Erkenning van nieuwe HBO-opleidingen.....</i>	<i>24</i>

5.3.4	<i>Programmatie van nieuwe opleidingen HBO</i>	25
5.4	TOELATINGSVOORWAARDEN	25
5.5	STUDIEBEKRACHTIGING	26
5.5.1	<i>Certificering van het HBO</i>	26
5.5.2	<i>Behalen van een diploma secundair onderwijs</i>	27
5.5.3	<i>Aansluiting met professionele bachelors</i>	27
5.6	KWALITEITSZORG	28
5.7	PERSONEEL	28
5.7.1	<i>Bestaande opleidingen</i>	28
5.7.2	<i>Nieuwe opleidingen</i>	29
5.8	FINANCIERING	30
5.8.1	<i>Hoger onderwijs</i>	30
5.8.2	<i>Volwassenenonderwijs</i>	30
5.8.3	<i>Secundair onderwijs</i>	31
5.9	INSCHRIJVINGSGELDEN EN SOCIALE CORRECTIEMECHANISMEN	31
5.10	JURIDISCH KADER	33
5.10.1	<i>De federale regelgeving inzake minimale voorwaarden voor de uitreiking van diploma's</i>	33
5.10.2	<i>Europese afspraken</i>	34
5.10.3	<i>Het gelijkheidsbeginsel</i>	35
6	TIMING VAN DE WERKZAAMHEDEN	35
6.1	CONCEPTUELE UITWERKING	35
6.2	JURIDISCH KADER	36
6.3	VOORBEREIDING VAN DE IMPLEMENTATIE	36

1 Inleiding

1.1 Beleidsdoelstellingen

In de beleidsnota Onderwijs en Vorming 2004-2009 stelden we gelijke kansen als het richtinggevend beginnel voor alle aspecten van het beleid voorop. Eén van de speerpunten van dit beginnel is het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Mensen kwalificaties aanreiken met een duidelijke waarde op de arbeidsmarkt is een opdracht die niet ophoudt bij het einde van het secundair onderwijs. Ook na het secundair onderwijs, in het hoger onderwijs en het volwassenenonderwijs moet aan de aansluiting met de arbeidsmarkt worden gewerkt.

Tussen het secundair en het hoger onderwijs situeren zich momenteel een aantal opleidingen die we – vanuit het objectief van de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt – duidelijker willen positioneren. Het succes van het hoger onderwijs voor sociale promotie (HOSP) toont dat het maatschappelijk relevante opleidingen zijn. Hetzelfde geldt voor de zevende jaren in het technisch secundair onderwijs en de vierde graad beroepssecundair onderwijs. Dergelijke opleidingen zijn zeer relevant voor de arbeidsmarkt. Bovendien kunnen ze de kwalificatiekloof helpen dichten die zich tussen het diploma secundair onderwijs en de bachelorgraad riskeert te ontwikkelen. Precies daarom is het belangrijk dat de competenties en kwalificaties verworven via opleidingen die zich na het secundair onderwijs positioneren, maar geen bachelor zijn, een duidelijke plaats krijgen en adequaat worden gevalideerd.

In het decreet volwassenenonderwijs streven we een modernisering en kwaliteitsverbetering van de opleidingen in de centra voor volwassenenonderwijs na. De HOSP-opleidingen worden in uitvoering van dit decreet omgevormd naar het hoger beroepsonderwijs. We willen ook andere en nieuwe post-secundaire opleidingen in dit perspectief brengen.

Een tweede relevante beleidsdoelstelling in dit verband is immers ook de participatie aan en het succes in het post-leerplichtonderwijs vergroten. We willen dat meer jongeren het secundair onderwijs niet als het einde van hun onderwijsloopbaan beschouwen, maar beslissen om ook verder te studeren. Door participatie en succes in het hoger onderwijs te stimuleren met het nieuwe financieringssysteem voor universiteiten en hogescholen, door flexibele trajecten die nieuwe doelgroepen moeten aantrekken in het hoger onderwijs, werken we daar aan. Maar voor sommige jongeren is de sprong naar het hoger onderwijs te groot: 34 % van de jongeren uit TSO en 68,5% van de jongeren uit BSO die naar de hogeschool of de universiteit gaan, haken af in het eerste jaar, t.o.v. 9% van de jongeren uit het ASO¹.

Voor wat we met ons onderwijs beogen is een ladder een goede metafoer. Je moet met gemak van de ene trede naar de andere kunnen stappen. De treden mogen niet te dicht, maar zeker niet te ver uit elkaar liggen. Het onderwijs in Vlaanderen moet

¹ De Rick, K., Maes, L. & Saliën K. (2007). De mogelijke doelgroep voor het tertiair onderwijs. In: Vlaamse Onderwijsraad, *Tertiair onderwijs, een verkenning*. (Antwerpen-Apeldoorn: Garant).

alle lerenden - jongeren en volwassenen - kansen bieden om een opleiding te volgen die aansluit bij hun talenten en verworven competenties en naar een relevante kwalificatie leidt. Het onderwijsaanbod moet dus voldoende divers zijn om aan deze verschillende noden tegemoet te komen.

Een dergelijke kwalificatieladder of kwalificatiecontinuüm moet gericht zijn op succes. Immers, als lerenden starten op een niveau dat voor hen niet haalbaar is, en mislukken, dan dreigen ze hun motivatie te verliezen om ooit nog een kwalificatie te behalen. Daarnaast moet onderwijs lerenden stimuleren om hun competenties nog verder te ontwikkelen: zij moeten telkens op een hogere trede de uitdaging van een nieuwe opleiding kunnen aangaan.

Uit de databank tertiair onderwijs² blijkt dat de kans op slagen voor jongeren uit het 7e jaar BSO in het hoger onderwijs zeer klein is. Informatie over slaagkansen wordt in deze databank weergegeven als de verhouding van het aantal verworven credits ten opzichte van het aantal oorspronkelijk opgenomen studiepunten, voor verschillende groepen studenten. Met andere woorden: in welke mate behalen deze studenten de doelstellingen die ze voor zichzelf hebben vooropgesteld? Een gemiddelde student in het hoger onderwijs realiseert 61% van wat hij zich heeft voorgenomen bij het begin van het academiejaar. Voor jongeren uit het 7^e jaar BSO (4% van alle studenten in het hoger onderwijs) is dit slechts 27%. Ook jongeren uit het 6^e jaar TSO doen het minder goed dan hun collega's uit het ASO, 54% t.o.v. 70%. Op die wijze gaat er ontzettend veel talent verloren.

Een tussentrede zou sommigen kunnen helpen om toch de ladder te beklimmen. Illustratief hiervoor is de 4^e graad verpleegkunde uit het BSO, waarvoor uit dezelfde databank blijkt dat jongeren met dit diploma op zak wel met succes doorstromen naar de professionele bachelors die erop aansluiten. Het gaat slechts om 0,3% van de studenten in het hoger onderwijs, maar zij lukken er wel in om voor 73% van de vooropgestelde studiepunten ook effectief te slagen.

Met het hoger beroepsonderwijs proberen we dus eveneens de kwalificatiekloof tussen het secundair en het hoger onderwijs te dichten. De overgang van secundair onderwijs naar hoger onderwijs mag immers geen 'kwalificatie-val' worden voor mensen voor wie de stap naar een bacheloropleiding te groot is. We willen een brug bouwen die start bij de zevende jaren in het secundair onderwijs en die tot in de professionele bacheloropleiding reikt. In het hoger beroepsonderwijs kunnen mensen een waardevolle kwalificatie behalen waarmee ze op de arbeidsmarkt terecht kunnen. Door ook een opstap te bieden naar een professionele bachelor kunnen ze desgewenst verder doorstromen. We willen – onder bepaalde voorwaarden – via het hoger beroepsonderwijs ook een kwalificatiemogelijkheid bieden aan lerenden die het secundair onderwijs ongekwalificeerd hebben verlaten.³

Met deze discussienota willen we de positie van het hoger beroepsonderwijs in het onderwijslandschap verduidelijken en de contouren schetsen waarbinnen het vorm zal krijgen. Vooraf willen we nog even ingaan op ontwikkelingen die de noodzaak en de specificiteit van dit soort onderwijs onderstrepen.

² Cijfers van het academiejaar 2005-2006

³ Ongekwalificeerd wordt hier gedefinieerd als niet in het bezit zijn van het ASO-diploma, het KSO/TSO-diploma of het BSO-getuigschrift derde graad.

1.2 Relevante ontwikkelingen

1.2.1 Vanuit de arbeidsmarkt

Er zijn belangrijke veranderingen aan de gang in ons economisch weefsel en op de arbeidsmarkt, vooral ten gevolge van technologische ontwikkelingen, veranderingen in productieprocessen en globalisering. Deze veranderingen uiten zich in wijzigende kwalificatienoden op de Vlaamse arbeidsmarkt. Vanuit het perspectief van een goede aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt is het noodzakelijk deze ontwikkelingen in de gaten te houden en na te gaan hoe het onderwijs zich moet ontwikkelen om op deze wijzigende kwalificatienoden een antwoord te bieden.

Het is duidelijk dat Vlaanderen in de toekomst nood zal hebben aan meer hooggeschoolden. De instroom naar en uitstroom uit het hoger onderwijs moet dus toenemen. Maar ook bij de middengeschoolden tekenen zich belangrijke ontwikkelingen af. Waar vroeger een diploma secundair onderwijs nog garant stond voor een succesvolle overgang naar een job, is dit vandaag minder het geval. Ook voor functies waarvoor geen hoger onderwijsdiploma wordt gevraagd, nemen de kwalificatie-eisen toe. Vandaar de nood aan postsecundaire opleidingen. De goede tewerkstellingskansen van gegradueerden uit het HOSP en van mensen met een diploma van het 7de jaar TSO tonen dit aan. We moeten dit kwalificatieniveau dus uitbreiden en versterken.

Uit de vacatureanalyse van de VDAB blijkt immers dat er op het niveau van de middengeschoolden heel wat jobs zijn waarvoor de werkgevers beweren te weinig goede kandidaten te vinden in de populatie die het secundair onderwijs heeft afgemaakt. Bij de technische knelpuntberoepen gaat het onder meer om onderhoudsmecaniciens en –elektriciens en tekenaars mechanica en bouwkundig tekenaars. Bij de administratieve knelpuntberoepen gaat het om bedienden kostprijsberekening, klantendienstmedewerkers en specialisten kostprijsberekening⁴.

Precies op dit niveau van de middengeschoolden zijn er bovendien ook inhoudelijke wijzigingen in kwalificatienoden, samenhangend met verschuivingen tussen sectoren en specifieke ontwikkelingen binnen sectoren. Vanuit verschillende sectoren wordt de vraag naar nieuwe opleidingen gesteld. In de chemische sector bijvoorbeeld, waar productieprocessen en technische installaties complexer worden, is een nood ontstaan aan proces- en onderhoudstechnici die competenties bezitten die men niet met een opleiding secundair onderwijs kan verwerven. De sector van de vliegtuigindustrie heeft te kampen met een gelijkaardige problematiek. Ook de sector van de mondzorg bijvoorbeeld is vragende partij voor een kwalificatie van tandartsassistent en het oprichten van een opleiding die daartoe leidt. In de bouw, als laatste voorbeeld, zou men graag een nieuwe doelgroep bereiken met een nieuwe opleiding tot werfleider en/of bouwploegbaas. Beide functies veronderstellen,

⁴ Van Hauwermeiren, A. (2007). Naar een nieuwe vorm van tertiair onderwijs. In: Vlaamse Onderwijsraad, *Tertiair onderwijs, een verkenning*. (Antwerpen-Apeldoorn: Garant).

bovenop een grondige vakkennis, ook de organisatorische en leidinggevende capaciteiten om een groep arbeiders aan te sturen⁵.

De arbeidsmarkt heeft dus nood aan mensen met bepaalde competenties waarvoor de opleidingen in het secundair onderwijs ontoereikend zijn en een bacheloropleiding tot 'overkwalificatie' zou leiden. Het gaat dus om een tendens waarbij de nood aan differentiatie binnen de groep van middengeschoolden toeneemt.

1.2.2 Vanuit onderwijs

Het Bologna-proces leidde tot een zeer belangrijke hervorming van het hoger onderwijs. De aanpassing van de standaarden voor de bachelorgraden in het structuurdecreet aan internationale normen zorgden voor een opwaardering van de hogeschoolopleidingen. Tegelijk werd beslist om bepaalde bestaande postsecundaire kwalificaties buiten de BaMa-structuur van het hoger onderwijs te houden. Sindsdien is de nood groot om aan deze zinvolle opleidingen een duidelijke plaats in de kwalificatiestructuur te geven en het diploma dus een heldere waarde en betekenis te geven.

In het beleidsdenken en debat gedurende de voorbije jaren over het opleidingen- en kwalificatielandschap tussen secundair en hoger onderwijs is de overtuiging gegroeid dat bepaalde opleidingen in het volwassenenonderwijs en in het secundair onderwijs een gelijkaardig niveau van kwalificatie nastreven dat postsecundair is, maar niet gelijkgeschakeld kan worden aan een bachelorgraad. Deze opleidingen, die zeer waardevol zijn voor de arbeidsmarkt, hebben nood aan een duidelijke positionering en erkenning, zodat de verschillende mogelijke doelgroepen gemakkelijker hun weg vinden naar het verwerven van deze kwalificaties. Dit blijkt onder meer in de beleidsnota en de beleidsbrief 2006-2007 en in diverse toespraken.⁶ Zowel vanuit het secundair onderwijs als het hoger onderwijs zelf werd een standpunt over HBO voorbereid. De VLOR hield in december 2006 een toekomstverkenning over tertiair onderwijs (nu hoger beroepsonderwijs genoemd), die uitmondde in een platformtekst in het voorjaar van 2007. Het ontwerpdecreet volwassenenonderwijs voert het begrip "hoger beroepsonderwijs" (HBO) in als derde niveau van het volwassenenonderwijs en bepaalt aspecten als instroomvoorwaarden en studiebekrachtiging.

De nood aan nieuwe kwalificaties op de arbeidsmarkt en aan opleidingen die daartoe leiden, heeft ook spontaan tot initiatieven en experimenten in het onderwijs geleid. In verschillende regio's kwamen al samenwerkingsverbanden tussen instellingen van verschillende onderwijsniveaus en andere publieke opleidingsverstrekkers tot stand om aan die behoefte tegemoet te komen. Het gaat hier bijvoorbeeld over opleidingen 'Marketing- en managementtechnieken voor KMO's', 'Management van verblijfstoerisme', 'Klimatisering en duurzame energie' en 'Industriële ontwerptechnologieën'.

⁵ De Rick, K. (2007). De bouwnijverheid: een sector op zoek naar gekwalificeerde werknemers. In: Vlaamse Onderwijsraad, *Tertiair onderwijs, een verkenning*. (Antwerpen-Apeldoorn: Garant).

⁶ Zie onder meer de toespraak *Een toekomst voor lerende volwassenen in het hoger en tertiair onderwijs* (september 2004), Zie www.vandenbroucke.com

1.2.3 Europese ontwikkelingen

Niet enkel in Vlaanderen, maar ook in andere Europese landen stellen we een ontwikkeling in de richting van korte hogere beroepsopleidingen vast. De ons omringende landen werken aan de uitbouw van een post-secundair onderwijs dat beroepsgericht is en niet leidt tot een bachelor of master.

In een studie van EURASHE worden de opleidingen binnen de 'tertiary short cycle education' (TSC) of 'sub-degree education' beschreven als programma's die niet leiden tot een Bachelor's degree, met een maximum studieduur van twee jaar of gevalideerd met minder dan 180 ECTS punten.⁷ Het is een erg heterogene groep van programma's en studies. In sommige landen worden deze programma's gezien als deel uitmakend van het hoger onderwijs, in andere landen wordt geen van deze programma's als hoger onderwijs erkend. Een zelfde type van onderwijs dat leidt tot dezelfde professionele kwalificaties kan – volgens de studie – in één land als deel van het hoger onderwijs worden erkend, terwijl het in een ander land binnen het postsecundair onderwijs wordt geplaatst. Ook de plaats waar het georganiseerd wordt (in universiteiten, hogescholen, secundair onderwijs) verschilt sterk van land tot land. Deze verschillen in aanpak bemoeilijken uiteraard de vergelijkbaarheid van de studies en dus ook de mobiliteit van de studenten.

Nederland is gestart met het oprichten van de Associate Degrees. Dit is een deelprogramma van de bacheloropleiding dat ongeveer 120 studiepunten bestrijkt. Afgestudeerden kunnen daarmee terecht op de arbeidsmarkt, maar kunnen evengoed de eigenlijke bacheloropleiding verder zetten. De Associate Degrees bestaan – net zoals het geplande HBO in Vlaanderen – uit korte opleidingen die op de arbeidsmarkt gericht zijn. Ze verschillen echter ook wezenlijk van onze opvatting over het HBO omdat ze een integraal onderdeel van een bacheloropleiding moeten vormen en enkel door hoger-onderwijsinstellingen kunnen ingericht worden. Wij willen in de ontwikkeling van het HBO ook het secundair onderwijs en het volwassenenonderwijs een belangrijke rol laten spelen.

In het Verenigd Koninkrijk kunnen kortdurende en arbeidsmarktgerichte opleidingen ingericht worden in de 'further education'-sector. Further Education Colleges bieden opleidingsmogelijkheden aan post-leerplichtige jongeren (in dit geval ouder dan 16) die kunnen, maar niet noodzakelijk moeten leiden naar het hoger onderwijs. Ze leiden wel tot erkende kwalificaties. Een specifiek initiatief zijn de zogenaamde Foundation Degrees, die sinds 2001 bestaan in Engeland. De opleidingen worden ontworpen door een partnerschap van bedrijven en opleidingsorganisaties (universiteiten en hogescholen) en hebben een flexibele structuur. Op die wijze willen ze tegemoet komen aan de opleidingsnoden van werknemers. Deze opleidingen worden ontwikkeld om tegemoet te komen aan knelpuntberoepen en hebben de bedoeling meer gekwalificeerden van een hoger technisch en professioneel niveau te vormen. Een opleiding duurt twee jaar en kan ook een opstap zijn naar het behalen van een bachelor. Foundation Degrees worden ingeschaald in level 5 van het National Qualifications Framework.⁸ Een uitgebreid kwaliteitszorgsysteem ziet toe op

⁷ Kirsch, M., Beernaert, Y. & Norgaard, S. (2003). *Tertiary short cycle education in Europe. A comparative study*. (Brussels: EURASHE).

⁸ <http://www.fdf.ac.uk/>

de kwaliteit van de opleidingen (cfr. Foundation Degree Forward). Er bestaan nu reeds 1.600 Foundation Degrees. De intense samenwerking met de bedrijven en het kwaliteitszorgsysteem van de Foundation Degrees leveren interessante inzichten voor de ontwikkeling van het HBO in Vlaanderen.

1.2.4 Ontwikkelingen rond kwalificatiestructuren

De Europese Raad van 2000 in Lissabon stelde het streven naar transparantie op het gebied van kwalificaties en het stimuleren van levenslang leren voorop als twee belangrijke pijlers van de inspanningen om de Europese onderwijs- en opleidingsstelsels af te stemmen op de behoeften van de kennismaatschappij. Het European Qualifications Framework (EQF) moet een antwoord bieden op de vraag naar meer transparantie. Het EQF wil een gemeenschappelijke taal creëren om kwalificaties te beschrijven. Door het EQF zullen in de verschillende lidstaten werkgevers, werkenden, werkzoekenden en lerenden kwalificaties op een eenduidige wijze kunnen beschrijven en vergelijken. Dit belet niet dat elke lidstaat binnen de klijtlijnen van het EQF een eigen kwalificatiestructuur kan uittekenen⁹. Ook de OESO heeft recent een belangwekkend rapport over kwalificatiestructuren gepubliceerd.¹⁰

Denken in termen van kwalificatiestructuren zal het onderwijs ingrijpend veranderen. De VLOR spreekt in zijn advies over de Vlaamse kwalificatiestructuur van een paradigmawissel: "In plaats van te focussen op de input van leren wordt nu gewerkt en gedacht vanuit de notie 'leerresultaten', 'kunnen functioneren in levensechte contexten'. Vanuit een onderwijskundig perspectief is het een Copernicaanse revolutie om te vertrekken van functioneringsvereisten in levensechte contexten. Dit veronderstelt een integratie van kennis, vaardigheden en attitudes om datgene wat een lerende kan, te valoriseren in plaats van te vertrekken vanuit de hiaten die de lerende nog heeft en de leercontext waarin het leren plaats heeft gevonden".¹¹

De Vlaamse kwalificatiestructuur zal – net zoals het EQF – acht niveaus onderscheiden waarin kwalificaties een plaats krijgen. Een kwalificatie is een afgerond en gevalideerd geheel van competenties. Een afgerond geheel betekent dat de competenties in hun onderlinge samenhang maatschappelijk relevant en waardevol zijn. Voor elk niveau van de Vlaamse kwalificatiestructuur bestaat er een algemene omschrijving van de karakteristieken van de competenties die behoren tot de kwalificatie op dat niveau. Dit zijn de niveaudecriptoren. Die algemene omschrijving laat toe kwalificaties van verschillende niveaus van elkaar te onderscheiden.

De Europese Hoger Onderwijsruimte hanteert vooralsnog een eigen ordening van kwalificaties in het hoger onderwijs naast het EQF. De niveaus daarvan worden onderscheiden aan de hand van de Dublin-descriptoren. Binnen het Bolognaproces werd het 'Short Cycle Higher Education' sinds 2005 expliciet gelinkt aan de eerste

⁹ *Naar een Europees kwalificatiekader voor een leven lang leren*, Werkdocument voor de medewerkers van de Commissie, Brussel, 8.7.2005

¹⁰ OECD (2007). *Qualifications systems. Bridges to lifelong learning* (Paris:OECD).

¹¹ VLOR-Algemene Raad, *Advies over het werkdocument "Naar een Europees kwalificatiekader voor een leven lang leren"*, 24 november 2005.

cyclus van het hoger onderwijs.¹² Deze Short Cycle omvat ongeveer 120 ECTS-credits en voldoet aan de Dublin descriptor van niveau 1. Dit stemt overeen met niveau 5 van het EQF.¹³

Het decreet over de Vlaamse kwalificatiestructuur waarin deze procedures vastgelegd zullen worden, is momenteel in voorbereiding. Het zal nog geruime tijd duren vooraleer de kwalificatiestructuur volledig operationeel is.

Het hoger beroepsonderwijs zal leiden tot beroepsgerichte kwalificaties. Momenteel wordt de procedure ontwikkeld om te bepalen hoe beroepskwalificaties een plaats kunnen krijgen in de Vlaamse kwalificatiestructuur. De beroepskwalificaties komen tot stand door de beroepscompetentieprofielen die de SERV ontwikkelt in te schalen in een bepaald niveau van de kwalificatiestructuur. In deze nota over HBO worden acties in het kader van HBO al maximaal afgestemd op de ontwikkelingen rond de kwalificatiestructuur. Het zal echter noodzakelijk zijn om eveneens overgangsmatregelen te voorzien in het HBO (bijvoorbeeld met betrekking tot het inschalen van kwalificaties) in afwachting van het volledig operationeel zijn van de kwalificatiestructuur.

2 Doelstellingen van hoger beroepsonderwijs

2.1 Arbeidsmarktkansen versterken van lerenden, werkenden en werkzoekenden

De centrale doelstelling van het hoger beroepsonderwijs is de competentieontwikkeling van mensen met het oog op het versterken van hun kansen op de arbeidsmarkt. Met het HBO willen we zeer diverse doelgroepen aanspreken, zoals jongeren die zich verder willen kwalificeren, werkenden die een nieuwe uitdaging willen of moeten opnemen en werkzoekenden die hun arbeidsmarktkansen willen vergroten. Daarnaast willen we in het HBO kansen bieden aan diegenen die het secundair onderwijs zonder diploma hebben verlaten om dat diploma alsnog te behalen.

Opleidingen in het HBO beantwoorden aan een behoefte aan een bepaald soort kwalificatie op de arbeidsmarkt. Daarom zullen ze steeds in nauwe samenwerking met de beroepswereld worden ontwikkeld. Op die manier proberen we garanties in te bouwen dat het HBO leidt tot beroepsgerichte kwalificaties waarmee men op de arbeidsmarkt aan de slag kan. Het civiel effect van een kwalificatie van het HBO op de arbeidsmarkt zal bepaald worden door de vraag die er op de arbeidsmarkt is naar die bepaalde kwalificatie, de mate waarin de opleiding geënt is op de kwalificatie(s) die de betrokken sector vraagt en door de intense samenwerking tussen opleidingsverstrekkers en sectoren bij de vormgeving en het realiseren van de opleidingen. In de mate dat bepaalde beroepskwalificaties voorwerp vormen van

¹² Zie http://www.bologna-bergen2005.no/EN/Bol_sem/Other_sem/050124_Amsterdam/050124_Recommendations.pdf

¹³ Naast kwalificatieraamwerken zijn er een aantal internationale schalen zoals de ISCED-schaal van Unesco die onderwijsniveaus en studiegebieden inschaalt in niveaus. Postsecundair niet-hoger onderwijs komt hier overeen met niveau 4. Deze ontwikkelingen laten we hier buiten beschouwing omdat we ons willen richten op kwalificatieraamwerken.

regelgeving die de uitoefening ervan regelt, zullen we ervoor zorgen dat het diploma HBO daarin als een toelatingsvoorwaarde wordt opgenomen.

2.2 Opstap bieden naar een professionele bachelor

Opleidingen HBO zijn in de eerste plaats gericht op het verwerven van een kwalificatie die onmiddellijk inzetbaar is op de arbeidsmarkt. Toch willen we met het HBO eveneens een opstap bieden naar opleidingen die naar een professionele bachelorgraad leiden. Op die wijze hopen we talenten te ontwikkelen die nu omwille van een ontspoorde loopbaan in het secundair onderwijs of een verkeerde studiekeuze dreigen verloren te gaan. Het HBO opent perspectieven voor diegenen die een opleiding in het hoger onderwijs willen volgen, maar zich niet meteen klaar voelen om aan een bachelor-opleiding te beginnen.

Het civiel effect van het hoger beroepsonderwijs voor doorstroming naar het hoger onderwijs zal decretaal worden vastgelegd. Een diploma of certificaat HBO zal steeds toegang verlenen tot het hoger onderwijs.

Bovendien willen we voor zoveel mogelijk opleidingen HBO de aansluiting nog versterken door het uittekenen van verkorte trajecten in de aansluitende professionele bachelors te stimuleren. Het EVK-HOSP project uitgevoerd door de VLOR¹⁴ heeft bewezen dat dit mogelijk is. In dit project werd een samenwerking tot stand gebracht tussen CVO's en een of meer hogescholen om een verkort bachelortraject vanuit een HOSP-opleiding - volgens het nieuwe decreet op het volwassenenonderwijs wordt dit een HBO-opleiding - uit te tekenen. Niet enkel werden binnen dit project al een heel aantal verkorte trajecten uitgewerkt, de betrokken CVO's en hogescholen hebben samen ook een transparante methodiek ontwikkeld voor de toekenning van studieduurverkortings en de ontwikkeling van aanvullingstrajecten in het hogescholenonderwijs. Deze methodiek dient verder geïmplementeerd te worden binnen het HBO, zo dat voor elke opleiding van het HBO die aan bepaalde voorwaarden voldoet een verkort traject in een aansluitende bacheloropleiding van ten minste één hogeschool wordt uitgetekend.

2.3 Een kort en flexibel leertraject aanbieden

Met het HBO willen we inspelen op de behoeften van mensen die niet geïnteresseerd zijn in lange bacheloropleidingen, maar via kortere of deeltijdse trajecten een erkende beroepskwalificatie willen verwerven. Naast jongeren die willen verder studeren, willen we ook werkzoekenden en werkenden via korte en flexibele trajecten kwalificatiemogelijkheden aanreiken. Die flexibiliteit zal onder meer inhouden dat mensen met relevante (praktijk)ervaring het traject sneller kunnen doorlopen dan mensen zonder ervaring en dat cursisten tussentijds deelcertificaten kunnen verwerven voor zinvolle clusters van competenties. Duale trajecten kunnen ervoor zorgen dat werkenden bepaalde competenties op de werkplek verwerven, in de mate dat dit werkplekleren inhoudelijk aansluit bij de te verwerven kwalificatie.

¹⁴ VLOR – Algemene Raad, *Advies over de organisatie van aanvullingstrajecten tussen het CVO en de hogeschool en Eindrapport Project EVK-HOSP (2005-2007)*, 31 mei 2007

3 Definitie van het hoger beroepsonderwijs

Het Hoger Beroepsonderwijs is geen nieuw onderwijsniveau in de strikte zin van het woord, maar eerder een veld van opleidingen – bestaande én nieuwe – die een aantal basiskenmerken gemeenschappelijk hebben. Die basiskenmerken zijn de volgende:

- Ze volgen op het secundair onderwijs
- Ze zijn arbeidsmarktgericht
- Ze leiden tot een postsecundaire kwalificatie die in de kwalificatiestructuur met niveau 4 of 5 overeenstemt
- Ze hebben een studieomvang van minimaal 60 en maximaal 120 studiepunten

We bespreken elk van deze kenmerken.

3.1 Opleidingen na het secundair onderwijs

Ten eerste gaat het om opleidingen die kunnen gevolgd worden na het secundair onderwijs, maar die geen professionele bachelor zijn .

De opleidingen bouwen voort op de algemene vorming in het secundair onderwijs en zijn dus toegankelijk voor mensen die een kwalificatie op het niveau van het secundair onderwijs behaald hebben. Ook cursisten die het secundair onderwijs ongekwalificeerd hebben verlaten krijgen onder bepaalde voorwaarden toegang tot het HBO (zie 5.3 Toelatingsvoorwaarden).

3.2 Arbeidsmarktgericht

Ten tweede gaat het om arbeidsmarktgerichte opleidingen die leiden tot een beroepskwalificatie.

Zeker voor nieuwe HBO-opleidingen geldt dat zij gebaseerd moeten zijn op een door de beroepswereld duidelijk geformuleerde kwalificatiebehoefte met daaraan verbonden een vraag naar opleiding. Wanneer in een beroepssector een behoefte aan een nieuwe kwalificatie ontstaat, zullen de competenties die daarbij horen, door de SERV/de sector worden beschreven aan de hand van een beroepscompetentieprofiel dat door de SERV en onderwijsverstrekkers volgens een geëigende procedure zal worden ingeschaald in de Vlaamse kwalificatiestructuur.

3.3 Leiden tot een postsecundaire kwalificatie die in de kwalificatiestructuur met niveau 4 of 5 overeenstemt

Ten derde moeten de HBO-opleidingen duidelijk gepositioneerd worden in de kwalificatiestructuur. De gemeenschappelijke positionering van alle HBO-opleidingen in de Vlaamse kwalificatiestructuur zal het bindende element zijn van het HBO.

Opleidingen die tot het hoger beroepsonderwijs in Vlaanderen zullen behoren, leiden tot kwalificaties van niveau 4 en niveau 5 van het European Qualification Framework. De Vlaamse kwalificatiestructuur die we momenteel uitwerken, is geënt op het Europese raamwerk. De omschrijving van niveau 4 en 5 in dat Vlaamse raamwerk komt dan ook grotendeels overeen met die van het EQF. In de discussienota over de Vlaamse kwalificatiestructuur stellen we:

“Kwalificaties van niveau 4 omvatten vaardigheden die gericht zijn op het oordeelkundig oplossen van diverse niet-vertrouwde, maar concrete en domeinspecifieke problemen en op het efficiënt uitvoeren van taken. Dat gebeurt door het ontwikkelen van een strategische aanpak op basis van afgewogen en geïntegreerde informatie. Concrete én abstracte gegevens uit een specifiek domein worden geïnterpreteerd. De taken zijn divers en hebben betrekking op een combinatie van wisselende contexten. De vaardigheden zijn van reflectieve (cognitieve) en van productieve motorische aard. De persoonlijke inbreng is substantieel, met volledige autonomie en verantwoordelijkheid ten opzichte van het eigen functioneren en zelfs met enig initiatief. Men evalueert het eigen handelen en stuurt het bij met het oog op het bereiken van collectieve resultaten.

Een kwalificatie van niveau 5 omvat het vermogen om de informatie uit een specifiek domein met concrete en abstracte gegevens uit te breiden (extrapolatie) of met ontbrekende gegevens aan te vullen (interpolatie) en om begrippenkaders te hanteren. Anderzijds is men zich bewust van de reikwijdte of de beperktheid van de domeinspecifieke kennis. Geïntegreerde cognitieve en/of motorische vaardigheden worden toegepast. Theoretische en praktische kennis worden getransfereerd. Procedures en strategisch denken worden flexibel en inventief ingezet bij de uitvoering van taken en bij de oplossing van problemen. Verworven kennis en vaardigheden worden gebruikt in een reeks van nieuwe, complexe contexten. De autonomie, het initiatief en de verantwoordelijkheid reiken verder dan het eigen werk en het eigen handelen; ook groepsresultaten worden gestimuleerd.”

Opleidingen die leiden tot kwalificaties van niveau 4 en niveau 5 zullen respectievelijk aan specifieke criteria moeten voldoen en het onderscheid in kwalificatieniveau binnen het HBO zal zich uiten in een verschillende studieomvang, onderwijsbevoegdheid en studiebekrachtiging (zie verder).

Voor de bestaande opleidingen die opgenomen zullen worden in het HBO zullen we via een screeningsprocedure nagaan of de kwalificaties waartoe ze leiden zich wel degelijk op niveau 4 of 5 bevinden.

- Van de 7de specialisatiejaren TSO verwachten we dat de kwalificaties waartoe ze leiden, zich situeren op niveau 4. We zullen evenwel op basis van de leerresultaten van elke opleiding moeten nagaan tot welk kwalificatieniveau de respectieve opleiding effectief leidt en op welke opleiding in het HBO van niveau 5 ze eventueel aansluiting biedt.
- Ook opleidingen uit de vierde graad BSO zullen gescreend worden voor kwalificaties op niveau 4 of 5 en kunnen dus, afhankelijk van de voorwaarden waaraan ze voldoen qua studieomvang en kwalificatieniveau, opgenomen worden als HBO van niveau 4 of niveau 5.

- Dit zal eveneens gebeuren voor de voormalige opleidingen uit het hoger onderwijs voor sociale promotie van het volwassenenonderwijs (HOSP) volgens de bepalingen van het decreet volwassenenonderwijs.
- De zevende jaren BSO worden bekroond met een diploma secundair onderwijs. Ze behoren dus integraal tot het secundair onderwijs en kunnen bijgevolg niet opgenomen worden in het hoger beroepsonderwijs ook al leiden ze tot een kwalificatie van niveau 4. Deze algemene regel betekent niet dat in een opleiding HBO geen vrijstellingen voorzien kunnen worden op basis van overlappende competenties: voor 7de jaren BSO zal gekeken worden in welke mate de competenties overeenkomen met een HBO-opleiding van niveau 4 en indien mogelijk zullen vrijstellingen verleend worden om een verkort traject in het HBO mogelijk te maken.
- Voor de 7de jaren KSO zal gekeken worden wat de finaliteit van deze opleidingen is. Indien deze opleidingen leiden tot beroepsgerichte kwalificaties, kunnen ze meegenomen worden in het HBO. Indien deze opleidingen als eerste finaliteit de doorstroom naar het hoger onderwijs hebben, dan zullen deze opleidingen niet mee opgenomen worden in het HBO.
- Voor professionele opleidingen die de accreditatie tot bachelor niet behalen zal bekeken worden of het zinvol is om deze opleidingen om te vormen tot een HBO-opleiding van niveau 5. Dit betekent dat de leerdoelen van de opleiding moeten beantwoorden aan de niveaudeSCRIPTOR van niveau 5 in het kwalificatieraamwerk.

3.4 Met een studieomvang van minimum 60 en maximum 120 studiepunten

Ten vierde stellen we een bepaalde studieomvang voorop. Hoewel HBO-opleidingen in de eerste plaats gedefinieerd worden door de inhoud en het niveau van de kwalificatie waartoe ze leiden, vinden we het ook belangrijk dat het korte opleidingen zijn. Dit betekent dat de globale studielast haalbaar moet zijn voor het doelpubliek dat we beogen en dat de opleiding hen binnen een redelijke termijn moet kunnen voorbereiden op het aanvangen van een beroep. Een minimumomvang wordt vastgelegd om de HBO-opleidingen te onderscheiden van de beroepsopleidingen die nog korter zijn: HBO-opleidingen moeten een substantiële inhoud met een welbepaalde studiebelasting voor de student aanbieden.

We kiezen ervoor om de studieomvang van het HBO te beschrijven in studiepunten. In het hoger onderwijs is men hier al geruime tijd mee vertrouwd. Studiepunten in het hoger onderwijs zijn gebaseerd op het European Credit Transfer System (ECTS). Eén studiepunt betekent voor de gemiddelde student 25 à 30 uren effectieve studietijd (hierin worden zowel contactonderwijs als verwerkingstijd verrekend). De opleidingen van de Short Cycle binnen het Bolognaproces worden gelijkgesteld met een studieomvang van 120 ECTS.

In Vlaanderen stellen we voor korte beroepsgerichte opleidingen die leiden tot een kwalificatie van niveau 4 in de Vlaamse kwalificatiestructuur een studieomvang van minimum 60 en maximum 90 ECTS-studiepunten voorop. HBO-opleidingen die

leiden tot kwalificaties van niveau 5 zullen een minimum van 90 en een maximum van 120 studiepunten hebben, zodat ze beantwoorden aan de definitie van de Short Cycle binnen de Europese Hoger Onderwijsruimte.

Bij de aanvraag tot erkenning van een HBO-opleiding zal moeten worden aangetoond dat de studieomvang van de opleiding zich binnen de vooropgestelde grenzen bevindt (zie verder 5.3. Erkenning en programmatie). Bestaande opleidingen die deze vooropgestelde studieomvang momenteel overschrijden, kunnen een aanvraag tot uitzondering indienen. Men zal in deze gevallen moeten aantonen om welke redenen men afwijkt van de vooropgestelde studieomvang (vb. omwille van de reglementering van het beroep). Nieuwe opleidingen zullen zich moeten houden aan de vooraf opgelegde studieomvang.

Een controle van de studieomvang zal opgenomen worden in het systeem van kwaliteitszorg voor het HBO (zie 5.6). Binnen het kwaliteitszorgsysteem voor het HBO zal een kader uitgetekend worden en instrumenten worden aangereikt, aan de hand waarvan de equivalentie van de studieomvang van een opleiding aan het vooropgestelde aantal studiepunten kan worden nagegaan, enerzijds door de onderwijs- en opleidingsverstrekkers zelf en anderzijds door de instantie die bevoegd is voor de externe kwaliteitszorg.

Op Europees niveau wordt momenteel gewerkt aan het Europees creditsysteem voor beroepsonderwijs en -opleidingen (ECVET). Dit ECVET systeem moet nog uitgewerkt worden. Een commissie is momenteel bezig met het concretiseren van een eerste voorstel over ECVET waarover een consultatieronde in alle lidstaten plaatsvond. Voor het HBO zullen de evoluties rond dit systeem uiteraard nauw opgevolgd worden.

4 Kenmerken van HBO-opleidingen

Naast de basiskenmerken die het HBO als een verzameling van opleidingen definiëren, stellen we ook andere kenmerken voorop waaraan aanbieders van HBO-opleidingen moeten voldoen. Deze zijn:

- Flexibiliteit
- Transparantie
- Samenwerking
- Werkplekleren

4.1 *Flexibiliteit*

In het HBO zullen lerenden, werkenden en werkzoekenden op korte tijd een beroepsgerichte kwalificatie kunnen verwerven. Een flexibel aanbod is dan ook een vereiste om aan de noden en behoeften van deze diverse doelgroep tegemoet te kunnen komen.

Flexibiliteit kan op verschillende manieren in het HBO worden ingebouwd:

- in de structuur van het aanbod, waarbij men in een flexibel aanbod op verschillende momenten kan instappen en eventueel ook tijdelijk de opleiding kan onderbreken.
- als mogelijkheid om een traject sneller te kunnen doorlopen indien men bepaalde competenties elders verworven heeft.
- in het tijdstip waarop men een opleiding kan volgen. Men kan bijvoorbeeld kiezen voor avond- of dagonderwijs.
- in de wijze waarop men (delen van) de opleiding kan volgen, via contactonderwijs, afstandsonderwijs of op de werkplek.

Een flexibel aanbod zal ook de mogelijkheid bieden om deelcertificaten te verwerven voor zinvolle clusters van competenties zodat men deze deelcertificaten elders kan valoriseren (EVK). Een doorzichtig systeem van erkenning van verworven competenties (EVC) is eveneens van groot belang binnen HBO, waarbij we opgedane ervaring van werkenden maximaal willen valoriseren in het HBO.

DEELCERTIFICATEN

In het nieuwe decreet op het volwassenenonderwijs wordt resoluut voor modularisering gekozen. Voor een module die succesvol is afgerond, wordt een deelcertificaat uitgereikt. In de 4^e graad BSO verpleegkunde loopt een experiment rond modularisering. Het 7^e jaar TSO verloopt lineair volgens een jaarsysteem. Het hoger onderwijs is volledig geflexibiliseerd. Hier worden credits verleend per opleidingsonderdeel dat met succes werd afgelegd.

Modulair onderwijs beoogt een systematische integratie van kennis, vaardigheden en attitudes, van algemene vorming, theorie en praktijk. Dit betekent dat modulair onderwijs meer is dan een verkaveling van een opleiding in onderdelen, en dat er een inhoudelijke samenhang is in de competenties die met een module worden nagestreefd. In het lineaire aanbod, zoals dat van de 7^e jaren TSO zullen we onderzoeken of vakken die samen voorbereiden op een zinvol geheel van competenties kunnen leiden tot deelcertificaten analoog aan de deelcertificaten die uitgereikt worden in het modulair onderwijs. Ook in het HBO georganiseerd door hogescholen moet onderzocht worden of opleidingsonderdelen die samen voorbereiden op een groter zinvol geheel van competenties dat erkend wordt op de arbeidsmarkt, kunnen leiden tot een deelcertificaat.

ERKENNEN VAN VERWORVEN COMPETENTIES (EVC)

In alle systemen, of men nu een opleiding lineair of modulair aanbiedt, is het van belang om een goed EVC-beleid uit te werken. In het hoger onderwijs is hier met de invoering van het flexibiliseringsdecreet reeds een praktijk tot stand gebracht. Ook het volwassenenonderwijs heeft een start genomen met het creëren van een systeem van erkenning van EVC. Binnen instellingen voor secundair onderwijs heeft men vooral ervaring met zij-instromers in de 4^e graad verpleegkunde. Een

transparant EVC beleid zal ook voor de 7^e jaren TSO, samen met de 4^e graad uitgewerkt worden om ook daar de combinatie leren en werken mogelijk te maken.

JAARSTEEM LOSLATEN

Tenslotte is het in een flexibel aanbod wenselijk dat afgestapt wordt van het verplichte jaarsysteem. Voor HBO moeten instellingen zelf binnen de vooropgestelde studieomvang kunnen bepalen hoe lang een opleiding kan duren en hoe men dit over schooljaren wil spreiden. Het jaarsysteem is nu nog van toepassing in de 7^e jaren TSO. Recentelijk werd dit verlaten voor de 4^e graad BSO waarvoor men nu het systeem van twee teldata per jaar heeft ingevoegd. We menen dat het invoeren van meerdere teldata eveneens wenselijk is voor de 7^e jaren TSO. Dit zal een aanpassing in de regelgeving vergen.

BIJKOMENDE ASPECTEN VAN EEN FLEXIBEL AANBOD

Naast bovenvermelde voorwaarden voor een flexibel aanbod in het HBO, willen we ook nog enkele bijkomende aspecten vermelden. We zullen bijvoorbeeld onderzoeken in welke mate HBO-opleidingen via avondonderwijs en/of dagonderwijs worden aangeboden. Dit zal sterk afhangen van de doelgroep die men in de opleiding voornamelijk beoogt. In het volwassenenonderwijs en het hoger onderwijs kunnen instellingen vrij de keuze maken. In het secundair onderwijs is er de regel op de lesspreiding die bepaalt dat het onderwijs tijdens de dag moet plaatsvinden. Men kan in uitzonderlijke gevallen hiervan afwijken, mits verantwoording bij de inspectie. We zullen bekijken of er voor het HBO een versoepeling in deze regelgeving kan voorzien worden.

In het decreet volwassenenonderwijs werd de mogelijkheid tot gecombineerd onderwijs in het HBO reeds ingeschreven. Over de mogelijkheid en haalbaarheid van afstandsonderwijs wordt op dit moment een conceptnota uitgewerkt.

Binnen een flexibel onderwijsaanbod is trajectbegeleiding van cursisten belangrijk. Het is van belang om bij de aanvang van de opleiding de competenties van de cursist te kennen en zo – via EVC – een verkort traject te kunnen bepalen. Ook tijdens de opleiding is trajectbegeleiding belangrijk om de vorderingen van de cursist permanent te evalueren en het leertraject eventueel bij te sturen. Dit kan toelaten dat een cursist delen van de opleiding niet meer hoeft te volgen. Een elektronisch portfolio kan hiervoor een hulpmiddel zijn.

4.2 Transparantie

Opleidingen in het HBO moeten op een heldere manier georganiseerd worden zodat de leertrajecten voor de cursisten duidelijk zijn. Voor elke opleiding en haar onderdelen moet eveneens duidelijk zijn welke competenties vereist worden, welke studieomvang hieraan verbonden wordt, welke deelcertificaten men kan verwerven en wat mogelijke (eventueel verkorte) vervolgentrajecten zijn op bachelorniveau. Voor elke opleiding HBO moet duidelijk zijn onder welke voorwaarden men de kwalificatie via een verkort traject kan behalen.

Voor alle HBO-opleidingen – nieuwe en bestaande – zullen we bekijken of het wenselijk is om ze op te nemen in het Hoger Onderwijsregister.

4.3 Samenwerking

Zowel bij de Foundation Degrees in Engeland als de Associate Degrees in Nederland is een doorgedreven samenwerking met sectoren een kernelement en grote troef van deze opleidingen.¹⁵ Een nauwe samenwerking met sectoren zal voor nieuwe HBO-opleidingen een belangrijke voorwaarde zijn voor programmatie. Deze samenwerking met sectoren moet er voor zorgen dat de opleiding maximaal is afgestemd op de noden van de arbeidsmarkt en dat werkplekleren kwaliteitsvol aangeboden kan worden. Niet enkel zal de sector/de SERV instaan voor het uittekenen van de beroepscompetentieprofielen die de basis vormen voor de beroepskwalificaties die richtinggevend zijn voor de inhoud van de opleidingen. Ook bij de uittekening van het curriculum en meer in het bijzonder bij de vormgeving van het werkplekleren, zal bij een aanvraag voor programmatie aangetoond moeten worden dat de betreffende beroepssector nauw betrokken werd (zie 4.4. Werkplekleren).

Daarnaast kiezen we er uitdrukkelijk voor om zowel instellingen voor secundair onderwijs, centra voor volwassenenonderwijs en hogescholen een actieve rol te geven in het HBO. Aanbieders van nieuwe opleidingen HBO zullen steeds moeten samenwerken met de andere onderwijsniveaus. Deze samenwerking kan verschillende vormen aannemen. Minimaal zal men bij de aanvraag voor de programmatie van een nieuwe opleiding andere onderwijsverstrekkers moeten betrekken bij het inhoudelijk uittekenen van het curriculum zodat de bruggen tussen opleidingen maximaal gegarandeerd zijn. Daarbij wordt bepaald welke opleidingen uit het secundair onderwijs of het volwassenenonderwijs voorbereiden op de HBO-opleiding en welke EVC en EVK regelingen gelden. Indien een aanverwante opleiding in het hoger onderwijs bestaat, zal eveneens bepaald worden of en zo ja welk verkort traject naar deze opleiding voorzien zal worden. Zo zal het gehele traject voor een kandidaat cursist helder zijn.

Samenwerking tussen opleidingsverstrekkers kan ook verder gaan en een gezamenlijk aanbod tot doel hebben. Bij een gezamenlijk aanbod verzorgen de deelnemende instellingen elk een deel van de opleiding en delen ze infrastructuur. Dit kan een rationeel aanbod garanderen en concurrentie en proliferatie van het aanbod tegengaan. Daarom willen we zoeken naar mogelijkheden om een gezamenlijk aanbod te stimuleren (zie verder 5.3.4. Programmatie nieuwe opleidingen). De verdere vormgeving en organisatie van dat gezamenlijk aanbod wordt bepaald door de participerende instellingen zelf.

Tenslotte zal het eveneens mogelijk zijn om bij de vormgeving en organisatie van een HBO-opleiding de publieke opleidingsverstrekkers Syntra en VDAB te betrekken. Syntra en VDAB zullen de mogelijkheid krijgen om onderdelen van een HBO-opleiding te verzorgen en hiervoor deelcertificaten uit te reiken.

¹⁵ http://www.foundationdegree.org.uk/uploads/documents/dfes_task_force_report.pdf en www.leido.nl

4.4 Werkplekleren

Momenteel worden zowel in de literatuur als in de praktijk allerhande termen gehanteerd om de methodiek van leren en werken te benoemen. Onstenk omschrijft leren op de werkplek als “het verwerven van een arbeids- en beroepsgericht handelingsrepertoire (competenties) waarbij de problemen uit de arbeidspraktijk het leerobject vormen en de reële arbeidssituatie de leeromgeving is”.¹⁶ Werkplekleren is dus enerzijds een methodiek waarbij leren en vaardigheden op de werkvloer worden toegepast. Anderzijds doet de werkplek zelf dienst als leeromgeving.

Werkplekleren kent vele vormen. In zijn meest zuivere vorm is werkplekleren op ervaring gebaseerd leren in een reële arbeidssituatie. Daarbinnen zijn er 2 leerwegen mogelijk: een leerweg waarbij competenties uit de opleiding worden toegepast en verder geëxploreerd binnen de realiteit van de arbeidssituatie enerzijds (vb. stages, leerwerktrajecten,...), en een leerweg waarbij competenties verworven in een reële arbeidssituatie verder worden geëxploreerd en verwerkt in de opleiding anderzijds (vb. alternerend leren en werken).¹⁷

In het HBO - met een missie, doelgroep en aanbod gericht op arbeidsmarktgerichte kwalificaties – zal een intensieve samenwerking met de arbeidsmarkt één van de kernelementen zijn. Het HBO leent zich dus uitstekend om werken en leren geïntegreerd aan te bieden. Werkplekleren zal dan ook in alle HBO-opleidingen vorm moeten krijgen.

Bedrijven of organisaties zullen instaan voor het kwaliteitsvol aanbieden van stageplaatsen, voor de begeleiding en het mee beoordelen van de cursist, voor het ter beschikking stellen van infrastructuur en voor het bieden van informatie en feedback bij werkgerelateerde opdrachten als casestudies. Onderwijsinstellingen zullen evenwel steeds een actieve betrokkenheid bij de praktijkcomponent behouden, zelfs indien die integraal plaatsvindt binnen een bedrijf of organisatie. Bedrijven kunnen evenzeer kandidaat cursisten toeleiden naar opleidingen HBO waarbij in nauw onderling overleg een specifiek traject wordt samengesteld voor de kandidaat cursist om op een zo efficiënt mogelijke manier de opleiding met succes te voltooien. Alle samenwerkingsmodaliteiten, ook met sectoren en opleidingsverstrekkers buiten onderwijs (zie 4.3), zullen steeds vallen onder het kwaliteitszorgsysteem van het HBO. Ook werkplekleren, een essentieel onderdeel van de HBO-opleidingen, zal vallen onder dit systeem van kwaliteitszorg (zie 5.6), waarbij de zorg van instellingen en participerende bedrijven of sectoren voor het opzetten van een intern kwaliteitszorgsysteem voor het werkplekleren als een belangrijk criterium voor programmatie beschouwd zal worden.

De doelgroep van HBO is zeer divers. Het vinden van een optimale match tussen de cursist en de werkplek zal hierdoor van belang zijn in het HBO. Daarnaast is een goede begeleiding een van de kritische factoren van werkplekleren. Tussen de participerende onderwijsinstellingen en de bedrijven zullen duidelijke afspraken op vlak van begeleiding gemaakt moeten worden. Zowel binnen het bedrijf als in de

¹⁶ Onstenk, J. (1999). Het duale leertraject als krachtige leeromgeving. In: K. Schlusmans, R. Slotman, C. Nagtegaal & G. Kinkhorst eds., *Competentiegerichte leeromgevingen*. (Utrecht: Lemma).

¹⁷ VLOR – Algemene Raad, *Advies over werkplekleren in onderwijs en vorming*, 22 maart 2007.

opleiding zelf zal de cursist door een stagebegeleider opgevolgd worden. Een regelmatig contact tussen beide begeleiders en de cursist is een belangrijke voorwaarde voor de kwaliteit van het werkplekleren van de cursist. Een elektronisch portfolio kan hierbij een hulp bieden. Het portfolio heeft verschillende functies: het geeft informatie over de werkplek, het geeft duidelijk de opdracht weer, de aan te leren en verworven competenties. In het portfolio moet ruimte zijn voor de cursist om te reflecteren op zijn/haar eigen leerproces. Tenslotte moet het portfolio een communicatie- en feedbackinstrument zijn voor en tussen de cursist en de verschillende begeleiders.

Door het aangaan van samenwerkingsverbanden voor nieuwe HBO-opleidingen tussen verschillende onderwijsinstellingen met sectoren, kunnen materiële en structurele middelen gedeeld worden en kan eveneens geput worden uit een grotere pool van kwaliteitsvolle werkplekplaatsen.

Elke HBO-opleiding zal een component van werkplekleren hebben. Toch leent zich niet alles van wat men in een opleiding aanbiedt voor werkplekleren. Over de meest geschikte formules van werkplekleren (korte stage in bedrijf, praktijkoefening, langdurig leerwerktraject, duaal traject) binnen het HBO kan maar beslist worden tegen de achtergrond van de eigenheid en doelstellingen van de specifieke opleiding, de mogelijkheden van de cursisten en de mogelijkheden van de participerende sector en bedrijven. Indien uitdrukkelijk gemotiveerd, kunnen ook afgeleide vormen van werkplekleren - leren in realistische omgevingen, via bijvoorbeeld miniondernemingen, simulaties, enz – worden toegestaan.

Ook binnen het aspect van werkplekleren moet aandacht zijn voor een goede opbouw. In een competentiegericht aanpak in het onderwijs past een toenemende zelfsturing. In het begin van de opleiding zal werkplekleren gepaard gaan met beperkte, goed afgelijnde opdrachten en een strakke begeleiding. Naargelang de opleiding vordert kunnen meer ongestructureerde opdrachten gegeven worden waarin het realiteitsgehalte van de werkplek steeds groter wordt met een soepelere begeleiding. Cursisten evolueren dus langzaam naar het mee functioneren in een bedrijf.

5 Organisatie van het hoger beroepsonderwijs

5.1 Onderwijsbevoegdheid

Momenteel worden postsecundaire opleidingen onder het bachelorniveau in het secundair onderwijs en in het volwassenenonderwijs georganiseerd. Het gaat hier over de 7^e specialisatiejaren TSO en KSO, de 4^e graad BSO en de HOSP-opleidingen van het volwassenenonderwijs. Deze opleidingen blijven uiteraard bestaan en zullen, als ze aan een aantal basisvoorwaarden voldoen (zie 5.3.1), in het HBO worden opgenomen. Daarnaast zullen ook hogescholen onderwijsbevoegdheid krijgen om nieuwe opleidingen in het HBO in te richten en zullen opleidingen die geen accreditatie van bachelor behalen, de kans krijgen om zich om te vormen tot HBO-opleidingen.

Voor nieuwe HBO-opleidingen hanteren we de algemene regel dat opleidingen van niveau 4 enkel georganiseerd zullen kunnen worden door instellingen van het secundair onderwijs en centra voor volwassenenonderwijs. Opleidingen van niveau 5 zullen enkel ingericht kunnen worden door centra voor volwassenenonderwijs en hogescholen.

Syntra en VDAB zullen in nieuwe opleidingen HBO voor hun specifieke doelgroepen onderdelen van een opleiding kunnen verzorgen. Deze onderdelen krijgen een deelcertificaat.

De uitbouw van een eigen kwaliteitszorgsysteem moet waarborgen dat alle opleidingen HBO en hun onderdelen aan dezelfde kwaliteitsstandaarden voldoen.

5.2 Studiegebieden

Een opleiding behoort steeds tot een bepaald studiegebied. De decretaal vastgelegde studiegebieden van het secundair en het hoger onderwijs verschillen van elkaar. In het nieuwe decreet volwassenenonderwijs worden voor het HBO de studiegebieden van het hoger onderwijs uit het decreet van 4 april 2003 overgenomen.¹⁸ Ook voor opleidingen die zich momenteel in het secundair onderwijs situeren, maar opgenomen worden in het HBO, zullen de studiegebieden vastgelegd in het hoger onderwijs gelden. We zullen bekijken of de studiegebieden die momenteel decretaal vastgelegd werden voor het hoger onderwijs in het kader van een nieuw decreet HBO niet uitgebreid moeten worden voor het HBO.

5.3 Erkenning en programmatie

Vooraleer een bepaalde instelling een bepaalde opleiding met een welbepaalde inhoud kan programmeren, moet de opleiding erkend zijn als HBO-opleiding. Dit betekent dat de opleiding op zich, los van de instellingen die ze programmeren en los van de precieze inhoudelijke invulling, erkend moet worden als HBO-opleiding en opgenomen wordt in het studietoeraanbod van het HBO.

Een opleiding moet zoals aangegeven in de definitie voldoen aan een aantal basiskennmerken om *erkend* te worden als HBO:

- Na het secundair onderwijs komen
- Arbeidsmarktgericht zijn: zeker voor nieuwe opleidingen geldt dat zij gericht moeten zijn op een door de beroepswereld duidelijk geformuleerde kwalificatiebehoefte met daaraan verbonden een vraag naar opleiding
- Leiden tot een postsecundaire kwalificatie die in de kwalificatiestructuur met niveau 4 of 5 overeenstemt
- Met een studieomvang van minimum 60 en maximum 120 studiepunten

¹⁸ Decreet van 16 juni 2007 betreffende het volwassenenonderwijs (B.S. 27-04-2007)

Bij *programmatie* wordt bekeken of een bepaalde instelling onderwijsbevoegdheid krijgt voor een bepaalde opleiding. Het specifieke curriculum wordt dan geëvalueerd waarbij bekeken wordt of de opleiding voldoet aan de andere kenmerken van HBO-opleidingen (zie 4.1 tot 4.4):

- Flexibiliteit
- Transparantie
- Samenwerking
- Werkplekleren

Bij programmatie komt nog een extra voorwaarde, namelijk of de aanbidding van de opleiding door die specifieke instelling macrodoelmatig is. Dit betekent onder meer dat er een aantoonbare regionale nood aan de opleiding moet zijn en dat er op voorhand een analyse moet gemaakt worden van de potentiële instroom, de beschikbaarheid van essentiële infrastructuur, de beschikbaarheid van plaatsen voor werkplekleren, het competentieprofiel van de lesgevers, het beschikbare personeel en de beschikbare middelen.

Een Commissie HBO zal de Vlaamse Regering adviseren inzake de erkenning en programmatie van HBO-opleidingen.¹⁹ De Commissie HBO zal volgende functies met bijhorende procedure hebben:

1. Erkenning en programmatie van bestaand onderwijsaanbod
2. Programmatie van erkende bestaande opleidingen door instellingen die de opleiding voorheen niet inrichtten
3. Erkenning van nieuwe opleidingen als HBO
4. Programmatie van nieuwe opleidingen HBO

¹⁹ De precieze samenstelling van deze Commissie HBO zal nog bepaald worden.

Procedures van de Commissie HBO	Erkenning HBO-opleiding				Programmatie - Toekenning onderwijsbevoegdheid				
	> secundair onderwijs	Arbeidsmarktgericht	Kwalificatieniveau 4 of 5	Studieomvang	Macrodoelmatigheid v/d aanbieding	Flexibiliteit	Transparantie	Samenwerking	Werkplekieren
Erkenning en programmatie van bestaand onderwijsaanbod									
Programmatie van erkende bestaande opleiding door instelling die de opleiding voorheen niet inrichtte									
Erkenning nieuwe opleiding als HBO									
Programmatie nieuwe opleiding HBO									

5.3.1 Erkenning en programmatie van bestaand onderwijsaanbod

Omdat het hier gaat over de erkenning van een bestaand onderwijsaanbod, zal de Commissie HBO erkenning en programmatie gezamenlijk behandelen. Voor de bestaande opleidingen uit het secundair, het volwassenenonderwijs en het hoger onderwijs (7de jaren TSO/KSO, 4^e graad BSO, HOSP en bacheloropleidingen die hun accreditatie niet gehaald hebben) geldt dat zij worden erkend als HBO-opleidingen en worden ingericht in de instellingen die het huidige aanbod hebben.

De Commissie zal nagaan of de opleidingen voldoen aan de erkenningsvoorwaarden van arbeidsmarktgerichtheid, studieomvang en afstemming op kwalificaties van niveau 4 of 5. Bestaande opleidingen die de vooropgestelde studieomvang momenteel overschrijden, kunnen een aanvraag tot uitzondering indienen. Men zal in deze gevallen moeten aantonen om welke redenen men afwijkt van de vooropgestelde studieomvang (vb. omwille van de reglementering van het beroep).

Wanneer de kwalificatiestructuur in werking treedt, zullen kwalificaties ingeschaald worden en zullen opleidingen HBO automatisch via de ingeschaalde kwalificaties een niveau toegewezen krijgen. In afwachting van de inschaling van de kwalificaties in de kwalificatiestructuur, zal de Commissie HBO tijdelijk de taak krijgen om voor bestaande opleidingen na te gaan met welke niveaudecriptoren van het Europees Kwalificatieraamwerk (EQF) de leerdoelen van de opleiding overeenkomen. Op die manier zullen ook bestaande opleidingen een voorlopige erkenning krijgen voor een bepaald niveau. Indien er reeds een beroepscompetentieprofiel of Europese richtlijn bestaat voor de overeenkomstige kwalificatie is het evident dat eveneens bekeken wordt of de leerdoelen in overeenstemming zijn met de competenties vervat in het competentieprofiel of richtlijn.

Daarnaast zal de Commissie in het curriculum van de opleiding nagaan of de opleiding voldoende flexibiliteit in haar aanbod heeft, transparante leerwegen heeft en of er aandacht is voor werkplekleren.

Op basis van haar analyse kan de Commissie HBO voor bestaande opleidingen ofwel een positief advies ofwel een omvormingsadvies ofwel een negatief advies geven. Bij een positief advies krijgen opleidingen een niveau 4 of 5 toegewezen en worden ze erkend als HBO. Bij een omvormingsadvies krijgen de instellingen de tijd om de opleiding aan te passen en opnieuw bij de Commissie voor erkenning in te dienen. Als de leerdoelen van een huidige opleiding 7e jaar TSO bijvoorbeeld zouden overeenkomen met de niveaudecriptoren van niveau 3, krijgt de opleiding de kans om haar leerdoelen aan te passen aan de vereisten van niveau 4. Een omvormingsadvies kan eveneens gegeven worden wanneer een opleiding onvoldoende kan motiveren waarom de vooropgestelde studieomvang overschreden wordt, of wanneer de arbeidsmarktgerichtheid onvoldoende duidelijk is. Bij negatief advies of wanneer geen omvormingsdossier wordt ingediend, wordt deze opleiding afgebouwd. Alle positieve adviezen worden voorgelegd aan de Vlaamse Regering, die uiteindelijk beslist.

In het nieuwe decreet van het volwassenenonderwijs wordt ervoor gekozen om alle opleidingen in het HOSP in het HBO op te nemen. Uiteraard zullen ook deze

opleidingen zich moeten conformeren aan de kwaliteitsvereisten vastgelegd voor het gehele HBO. Ook deze opleidingen zullen doorgelicht worden door de Commissie HBO en zullen indien nodig een omvormingstraject opgelegd krijgen. Omdat alle opleidingen in het HOSP automatisch een omvormingstraject voorzien voor het omschakelen van een lineaire of een voorlopig modulair model naar een definitieve modulaire opleiding, zullen beide processen op elkaar afgestemd worden.

5.3.2 Programmatie van erkende bestaande opleidingen door instellingen die de opleiding voorheen niet inrichtten

Programmatie van erkende bestaande opleidingen door instellingen die de opleiding voorheen niet inrichtten kan, maar enkel door instellingen van hetzelfde onderwijsniveau, vb. hogescholen mogen geen erkende bestaande HBO-opleiding uit het volwassenenonderwijs inrichten

Uiteraard moeten instellingen hiervoor een dossier indienen bij de Commissie HBO.

De aanvragen zullen in eerste instantie getoetst worden op de macrodoelmatigheid van de aanbidding van de opleiding. Dit betekent onder meer dat er een aantoonbare regionale nood aan de opleiding moet zijn en dat er op voorhand een analyse moet gemaakt worden van de potentiële instroom, de beschikbaarheid van essentiële infrastructuur, de beschikbaarheid van plaatsen voor werkplekieren, het competentieprofiel van de lesgevers, het beschikbare personeel en middelen. Daarnaast zal ook nagegaan wordt of de invulling van het curriculum voor de erkende opleiding flexibel is, transparant en of werkplekieren een plaats krijgt.

Indien een positief advies wordt verleend door de Commissie HBO, gaat de aanvraag naar de Vlaamse regering die uiteindelijk op basis van dit advies beslist.

5.3.3 Erkenning van nieuwe HBO-opleidingen

Voor de erkenning van nieuwe HBO-opleidingen dient een instantie een aanvraag voor een nieuwe opleiding HBO in. Naast opleidingsverstrekkers kunnen ook beroepssectoren een vraag voor een nieuwe opleiding indienen.

Eerst en vooral wordt door de Commissie HBO nagegaan of er een duidelijk aantoonbare kwalificatiebehoefte is op de arbeidsmarkt. Hierbij wordt gekeken naar de maatschappelijke relevantie van de opleiding en de aantoonbare nood aan een opleiding op de arbeidsmarkt. In het kader hiervan gaat de Commissie HBO na in welke mate de voorgestelde opleiding een nieuwe opleiding is in Vlaanderen en of het opportuun is deze opleiding binnen het HBO te ontwikkelen. De Commissie onderzoekt ook hoe de opleiding zich verhoudt t.o.v. bestaande gelijkaardige en/of verwante opleidingen in Vlaanderen en eventueel in andere landen en stelt vast welke de optimale regionale spreiding van het aanbod is. Eventueel kunnen op basis van deze vaststellingen extra voorwaarden gekoppeld worden aan de programmatie van de opleidingen (bv. Bepaling van een maximum aantal instellingen dat deze opleiding mag inrichten).

Uiteraard moet de opleiding aan de basiskenmerken van het HBO voldoen wat betreft situering na het secundair onderwijs, kwalificatieniveau en studieomvang.

Bij positief advies van de Commissie en na beslissing van de Vlaamse Regering wordt de opleiding opgenomen in het studietoelaat van het HBO en kunnen vervolgens onderwijs- en opleidingsverstrekkers een aanvraag indienen om onderwijsbevoegdheid te verkrijgen voor die opleiding.

5.3.4 Programmatie van nieuwe opleidingen HBO

Voor nieuwe opleidingen geldt dat instellingen secundair onderwijs enkel nieuwe opleidingen van niveau 4 kunnen inrichten, centra voor volwassenenonderwijs opleidingen van niveau 4 en 5 en hogescholen enkel niveau 5.

Om een nieuwe opleiding in het HBO te mogen programmeren, moet een onderwijs- of opleidingsverstrekker een aanvraag indienen, die wordt getoetst aan alle kenmerken van HBO-opleidingen: flexibiliteit, transparantie, werkplekleren én samenwerking. Specifiek voor nieuwe opleidingen moet minstens aangetoond worden dat bij de totstandkoming van het curriculum samengewerkt werd met de betreffende beroepssector enerzijds en anderzijds met de verschillende onderwijsniveaus, zodat de bruggen tussen opleidingen maximaal gegarandeerd zijn. Indien de samenwerking verder gaat, in de richting van een echt gezamenlijk aanbod, zal de Commissie HBO dit beschouwen als een pluspunt (zie 4.3.). Uiteraard moet ook hier de macrodoelmatigheid aangetoond worden.

Na advies door de Commissie wordt de gehele programmatie van positief beoordeelde nieuwe opleidingen jaarlijks gezamenlijk voorgelegd aan een onafhankelijk bijzondere commissie, waarin alle bij het HBO betrokken onderwijsniveaus vertegenwoordigd zijn. Deze bijzondere commissie moet waken over het rationeel aanbod en er daarbij voor zorgen dat elk onderwijsniveau binnen het HBO eerlijke kansen krijgt. We zien deze bijzondere commissie best opgericht in de schoot van de VLOR. Indien zich problemen van concurrentie tussen verschillende opleidingsverstrekkers voordoen, kan de bijzondere commissie een advies uitbrengen om de betrokken opleidingsverstrekkers te verplichten een gezamenlijk aanbod uit te werken. Dit is bijvoorbeeld mogelijk als een hogeschool en een centrum voor volwassenenonderwijs in eenzelfde regio een aanvraag tot programmatie van eenzelfde opleiding indienen. De betrokken onderwijsverstrekkers krijgen dan de kans om één gezamenlijk dossier tot programmatie bij de Commissie HBO in te dienen.

De Vlaamse Regering keurt uiteindelijk, na advies van de Commissie HBO en de onafhankelijke bijzondere commissie, de nieuwe opleidingen goed.

Eens bestaande opleidingen toestemming tot programmatie gekregen hebben, en telkens wanneer een nieuwe opleiding haar toestemming tot programmatie door de regering bekrachtigd ziet, zullen deze opleidingen opgenomen worden in het kwaliteitszorgsysteem van HBO (zie 5.6). Dit kwaliteitszorgsysteem staat in voor de periodieke evaluatie van de opleiding.

5.4 Toelatingsvoorwaarden

Voor de toelatingsvoorwaarden voor het HBO baseren we ons op de voorwaarden die in het nieuwe decreet betreffende het volwassenenonderwijs werden vastgelegd.

Rechtstreekse toegang wordt verleend aan cursisten die beschikken over tenminste één van de volgende studiebewijzen:

- een getuigschrift van het tweede jaar van de derde graad BSO;
- een diploma van het secundair onderwijs;
- een certificaat van een opleiding van het secundair onderwijs voor sociale promotie van minimum 900 lestijden;
- een certificaat van een opleiding van het secundair volwassenenonderwijs van minimum 900 lestijden;
- een diploma van het hoger beroepsonderwijs;
- een diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie
- een diploma van bachelor of master;
- een diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan

Cursisten die niet in het bezit zijn van het diploma secundair onderwijs of het getuigschrift van de derde graad BSO krijgen eveneens toegang tot het HBO als zij slagen in een assessment dat wordt georganiseerd door de inrichters van de HBO-opleiding die de cursist wil volgen.

Het assessment zal enerzijds peilen naar de motivatie van de kandidaat-cursisten, anderzijds nagaan of zij over voldoende algemene vorming beschikken om een opleiding HBO met succes te kunnen volgen en afronden.

Omdat werkenden en werkzoekenden belangrijke doelgroepen zijn voor het HBO, zal maximaal rekening worden gehouden met eerder verworven competenties bij het bepalen van geïndividualiseerde, verkorte trajecten. We willen de laagdrempeligheid van deze procedures garanderen door ervoor te zorgen dat ze voor iedereen betaalbaar zijn.

5.5 Studiebekrachtiging

Cursisten moeten zekerheid hebben over waar ze met hun opleiding terecht kunnen. Enerzijds is het dus van belang dat het diploma of certificaat wordt erkend op de arbeidsmarkt. Anderzijds moet het diploma korte trajecten mogelijk maken in vervolgopleidingen in het hoger onderwijs.

5.5.1 Certificering van het HBO

In het nieuwe decreet betreffende het volwassenenonderwijs wordt de term graduaat gebruikt om het diploma te benoemen dat een succesvolle afronding van een HBO-opleiding leidend tot een kwalificatie van niveau 5 bekrachtigt. Het graduaatdiploma zal in de toekomst algemeen worden gehanteerd als de diplomabenoaming voor HBO-opleidingen die leiden tot een kwalificatie van niveau 5 in de Vlaamse

kwalificatiestructuur. Opleidingen HBO, leidend tot een kwalificatie van niveau 4 worden bekrachtigd met een certificaat HBO. Het graduaatdiploma en het certificaat HBO hebben een civiel effect op de arbeidsmarkt en geven toegang tot vervolgopleidingen van het hoger onderwijs.

Wanneer de cursist met succes een samenhangend geheel van competenties heeft verworven, zal hij/zij hiervoor een deelcertificaat ontvangen. De cumulatie van de deelcertificaten van één opleiding leidt eveneens tot een diploma of certificaat van die opleiding.

Gezamenlijke diplomering of certificering vanuit verschillende onderwijsinstellingen zal mogelijk gemaakt worden in het HBO. Hiervoor zullen juridische mogelijkheden gecreëerd worden. In het hoger onderwijs is het nu reeds mogelijk dat hogescholen gezamenlijk kunnen diplomeren. We hebben de intentie dit systeem zodanig uit te breiden dat op termijn hogescholen en CVO's gezamenlijk diploma's kunnen uitreiken. Er zal bekeken worden in welke mate we gezamenlijke diplomering tussen CVO's en secundaire scholen kunnen faciliteren.

5.5.2 Behalen van een diploma secundair onderwijs

Vandaag leiden een aantal beroepsopleidingen in het secundair volwassenenonderwijs in combinatie met een opleiding aanvullende algemene vorming tot een diploma secundair onderwijs. Het is de bedoeling om ook in het HBO de mogelijkheid te creëren om een diploma secundair onderwijs te verwerven. Dit betekent dat deze opleidingen gecombineerd met een opleiding aanvullende algemene vorming van het secundair volwassenenonderwijs leiden tot een diploma secundair onderwijs.

Het behalen van dat diploma kan echter nooit de eindfinaliteit van een opleiding HBO zijn. Er bestaan grote verschillen in de competenties van personen die hun diploma secundair onderwijs niet behaald hebben. Terwijl sommigen het secundair onderwijs hebben verlaten met enkel een getuigschrift van de eerste of tweede graad van het secundair onderwijs, hebben andere jongeren het getuigschrift derde graad BSO behaald en dus al een hele weg afgelegd naar het diploma SO. Niemand zal verplicht worden om het diploma secundair onderwijs te verwerven tijdens de opleiding HBO. Cursisten die deze stap zetten, doen dit op basis van een individueel traject. Het luik aanvullende algemene vorming wordt m.a.w. niet geïntegreerd in de HBO-opleiding.

5.5.3 Aansluiting met professionele bachelors

We zullen decretaal vastleggen dat een graduaatdiploma of een certificaat van het HBO steeds toegang geeft tot het hoger onderwijs.

De mate waarin het graduaatdiploma leidt tot een verkort traject in een vervolgopleiding in het hoger onderwijs zal afhangen van de mate waarin de kwalificatie waartoe de opleiding van het HBO leidt, inhoudelijk aansluit bij de kwalificatie die met een professionele bacheloropleiding wordt nagestreefd. Indien een opleiding HBO die leidt tot kwalificatieniveau 5 inhoudelijk aansluit bij een bacheloropleiding, is het de taak van de instelling die een nieuwe opleiding wil

inrichten om overleg met minstens één bacheloropleiding te organiseren. Men kan hierbij de methodiek gebruiken die werd ontwikkeld binnen het EVK-HOSP project van de VLOR waar CVO's en hogescholen samenwerken om verkorte trajecten uit te tekenen. Een verkort traject vanuit een HBO-opleiding die leidt tot een certificaat HBO (niveau 4), is niet mogelijk naar een bacheloropleiding. Wel kunnen vrijstellingen verleend worden op individuele basis.

5.6 Kwaliteitszorg

In de drie betrokken onderwijsniveaus worden systemen van interne kwaliteitszorg gecombineerd met systemen van externe kwaliteitszorg. De externe kwaliteitszorg van het secundair onderwijs en het volwassenenonderwijs wordt verzorgd door hun respectievelijke inspecties. In het hoger onderwijs wordt de externe kwaliteitszorg georganiseerd door de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) of Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA). Het evaluatierapport van de VLIR of VLHORA vormt voor de bachelor- en masteropleidingen de basis voor het verlenen van een accreditatie door het Nederlands-Vlaams accreditatieorgaan (NVAO).²⁰

Het HBO zal niet ingepast worden in de huidige procedure van de bachelors en masters in het hoger onderwijs, maar zal een eigen procedure van interne en externe kwaliteitszorg krijgen, geënt op de eigenheid ervan. Voor het uittekenen van het kwaliteitszorgsysteem zal een werkgroep opgericht worden bestaande uit het Vlaams Ondersteuningscentrum voor het Volwassenenonderwijs en de pedagogische begeleidingsdiensten, de VLHORA en de inspectie.

5.7 Personeel

De inrichtende instelling van het HBO behoort telkens tot één onderwijsniveau (secundair onderwijs, volwassenenonderwijs of hoger onderwijs). De wettelijke, decretale en reglementaire bepalingen die gelden voor het personeel van het onderwijsniveau van de instelling waaraan de personeelsleden verbonden zijn, zullen binnen het HBO dus volledig behouden blijven.²¹ De regeling van de personeelsaangelegenheden zal uiteraard overlegd worden met de vertegenwoordigers van de inrichtende machten en de vakorganisaties in de daarvoor bevoegde onderhandelingscomités.

5.7.1 Bestaande opleidingen

Aangezien deze opleidingen worden ingericht in bestaande instellingen in respectievelijk het secundair onderwijs en het volwassenenonderwijs zal de aldaar geldende reglementering voor personeel ook van toepassing zijn op het personeel van het HBO.

²⁰ De NVAO brengt momenteel ook advies uit aan de Nederlandse regering over opleidingsvoorstellen van de Associate Degrees.

²¹ Enkel voor de 4^e graad zal men de tijdelijke regeling in het kader van het experiment modularisering vervangen door een definitieve regeling.

De enige opleidingengroep waarvoor een oplossing moet gezocht worden is de 4^e graad BSO. Momenteel loopt in de 4^e graad BSO het experiment modularisering. De aanstelling van personeelsleden gebeurt nu op basis van ofwel bestaande vakken, waar dan de rechtstreekse link is naar de bekwaamheidsbewijzen en salarisschalen, ofwel op basis van BPT²²-uren, waar met gelijkstellingen aan vakken wordt gewerkt en zo de link naar de bekwaamheidsbewijzen en salarisschalen wordt gelegd. Er zal onderzocht worden of de modulaire structuur van de 4^e graad zoals in het experiment werd uitgetekend kan worden bestendigd of opgebouwd kan worden volgens het systeem dat nu uitgetekend wordt voor het volwassenenonderwijs. Binnen het volwassenenonderwijs zullen vakken, specialiteiten en graden verdwijnen in de modulaire structuur. In deze structuur zullen met het nieuwe decreet inhouden van vroegere vakken (TV en PV) geïntegreerd en geclusterd worden tot modules, wat een aanpassing van de prestatieregeling inhoudt. Er zal uiteraard over gewaakt worden dat de rechten verworven door personeelsleden van de 4^e graad zo veel als mogelijk bewaard worden.

5.7.2 Nieuwe opleidingen

De personeelsstatuten blijven ook voor nieuwe opleidingen ongewijzigd. Indien men ervoor kiest leerkrachten of docenten uit te wisselen tussen onderwijsniveaus, wordt voor leerkrachten uit het secundair onderwijs gedacht aan het werken met het systeem van de Tijdelijke Andere Opdracht (TAO). Een vast benoemd personeelslid uit het secundair onderwijs wordt dan tijdelijk belast met een opdracht of met opdrachten in een ander onderwijsniveau waarvoor het niet vast benoemd is maar waarvoor men wel anciënniteit opbouwt. Hetzelfde stelsel van TAO is ook van toepassing op vastbenoemde personeelsleden van het volwassenenonderwijs. Daarnaast voorziet het nieuwe decreet volwassenenonderwijs in de mogelijkheid om voordrachthouders in te schakelen. Deze mogelijkheid wordt voorzien, maar is tot nu toe beperkt tot een aantal specifieke talen. Indien dit ook voorzien wordt in het kader van Hoger Beroepsonderwijs, zal deze bepaling in het decreet Volwassenenonderwijs uitgebreid moeten worden.

Voor het inzetten van docenten hoger onderwijs in opleidingen die ingericht worden door andere onderwijsniveaus geldt dat een overeenkomst tussen de betrokken hogeschool en de inrichtende instelling wordt gesloten om de opdracht te duiden. Het betrokken personeel blijft dus ook hier juridisch en administratief behoren tot de eigen instelling.

Indien men gebruik wil maken van gastlectoren van buiten het onderwijsveld, zoals lectoren uit het bedrijfsleven of publieke opleidingsverstrekkers, zullen we het systeem van DBSO en het volwassenenonderwijs overnemen waardoor voordrachthouders worden betaald via een techniek van omzetting van lesuren naar geld. Om dit principe mee te nemen in het HBO is een decretale basis vereist.

²² Bijzondere Pedagogische Taken

5.8 Financiering

HBO-opleidingen zullen gefinancierd worden volgens de regels van het onderwijsniveau van de instelling die de opleiding inricht.

5.8.1 Hoger onderwijs

Het voorontwerp van decreet rond de nieuwe financiering van het hoger onderwijs werd al principiële goedgekeurd door de Vlaamse Regering, maar is nog niet definitief. Het voorgestelde systeem zal een combinatie zijn van input en output financiering.

De start van het opleidingstraject van een student wordt op inputbasis gefinancierd. De hoger onderwijsfinanciering moet immers een zekere mate van mislukking en heroriëntering van studenten in de startfase van hun studieloopbaan kunnen aanvaarden, zonder instellingen te penaliseren voor dit gebrek aan succes. De inputgegevens gehanteerd in het nieuwe financieringsmodel zijn het aantal studiepunten waarvoor studenten onder diplomacontract een inschrijving genomen hebben (d.i. het aantal opgenomen studiepunten) in een bacheloropleiding tot op het ogenblik dat de studenten in één en dezelfde bacheloropleiding 60 studiepunten hebben verworven. Dit laat toe de studenten op inputbasis te financieren tot wanneer zij in een bacheloropleiding voldoende succes hebben verworven om ervan uit te gaan dat zij de rest van hun opleiding succesvol kunnen afronden. Vanaf het 61ste studiepunt dat de studenten in één en dezelfde bacheloropleiding verworven hebben, worden de instelling gefinancierd op basis van verworven studiepunten (outputfinanciering).

Het aantal verworven studiepunten door een beursstudent in een initiële bachelor-of masteropleiding of in een schakelprogramma wordt vermenigvuldigd met een factor 1,5. Hetzelfde geldt voor een werkstudent en een student met een functiebeperking.

Indien hogescholen een nieuwe opleiding HBO willen inrichten zal hetzelfde gecombineerde systeem van input- en outputfinanciering gelden.

5.8.2 Volwassenenonderwijs

Het nieuwe decreet betreffende het volwassenenonderwijs voorziet in een aangepast financieringssysteem voor de centra voor volwassenenonderwijs. Er zullen geen onmiddellijke wijzigingen komen aan dit nieuwe financieringssysteem in functie van de invoering van het hoger beroepsonderwijs. De centra voor volwassenenonderwijs dienen dus de opleidingen hoger beroepsonderwijs te organiseren met de hun toegekende leraarsuren en punten voor bestuurs- en omkaderend personeel. De werkmiddelen worden bekomen uit de inschrijvingsgelden van de cursisten of door de terugbetaling van gedeelde inschrijvingsgelden via het Fonds voor inschrijvingsgelden CVO.

Ook wanneer een centrum voor volwassenenonderwijs een nieuwe opleiding hoger beroepsonderwijs wil inrichten, moet het daarvoor de uren gebruiken uit het toegekende pakket aan leraarsuren. Hierdoor kan het centrum echter wel meer lesuren cursisten genereren die dan weer leiden tot een groter pakket aan leraarsuren

voor het volgende schooljaar. Dit gebeurt uiteraard binnen de normen die hiervoor voorzien zijn in de meerjarenbegroting van de Vlaamse Regering.

Het nieuwe financieringssysteem wordt een eerste keer geëvalueerd in 2009 en nogmaals in 2012. De effecten van de invoering van het hoger beroepsonderwijs op het financieringssysteem van de centra voor volwassenenonderwijs zullen zeker mee onderzocht worden.

5.8.3 Secundair onderwijs

De huidige financiering of subsidiëring van het secundair onderwijs, waaronder de 7^e specialisatiejaren TSO en de 4^e graad BSO, gebeurt onder de vorm van toekenning van personeelsomkadering en werkingsmiddelen.

Op het vlak van personeelsomkadering is het uitgangspunt dat elke regelmatige leerling meetelt voor de berekening van de basisomkadering van de scholen. Het omkaderingsmechanisme is niet netgebonden. De omkadering wordt vanaf een bepaald aantal leerlingen volgens een degressief mechanisme berekend. Concreet worden lestijden of uren/leraar waarop een school recht heeft, berekend aan de hand van 'schalen/schijven' op basis van het aantal regelmatige leerlingen op de teldag. Bovenop de basisomkadering krijgen bepaalde scholen 'toeslagen' op basis van leerlinggebonden kenmerken. Scholen kunnen de hen toegekende personeelsomkadering vrij aanwenden, tenzij het om gekleurde uren/leraar of lestijden gaat. Voor omkadering gaat het dus om een degressief en open systeem, dus geen volledige linearisering noch (gesloten) enveloppefinanciering. De berekende middelen gaan rechtstreeks naar de scholen, met dien verstande dat de scholen die behoren tot een scholengemeenschap via de scholengemeenschap wel extra uren ontvangen.

Op het vlak van werkingsmiddelen wordt voor het Gemeenschapsonderwijs een dotatieregeling gehanteerd. Voor de gesubsidieerde sector geldt een puntensysteem. Afhankelijk van de gevolgde opleiding levert elke leerling een bepaald aantal punten op. Van zodra de waarde van een punt is vastgesteld voor het betrokken schooljaar, wordt uitgaande van het totaal aantal leerlingen en punten per school, het werkingsbudget voor die school berekend.

Ook hier geldt dat voor nieuwe HBO-opleidingen het bestaande financieringssysteem blijft gelden.

5.9 Inschrijvingsgelden en sociale correctiemechanismen

Net zoals het inrichten van HBO-opleidingen zal gefinancierd worden volgens de regels van het onderwijsniveau van de instelling die de opleiding inricht, zullen ook de inschrijvingsgelden van de betrokken onderwijsniveaus behouden blijven voor de cursisten die deze opleidingen volgen.

Voor HBO-opleidingen die in instellingen voor het secundair onderwijs worden ingericht (7^e jaren TSO en 4^e graad BSO), wordt dus geen inschrijvingsgeld gevraagd. Voor HBO-opleidingen in het volwassenenonderwijs schrijft men in per module en wordt 1 euro per lestijd gevraagd met een plafond van 400 euro op

jaarbasis. In het hoger onderwijs geldt voor het academiejaar 2006-2007 een forfaitair bedrag van 55 euro met daarnaast 7.5 euro per credit. Voor een voltijds jaar studeren wordt in het hoger onderwijs 533 euro gevraagd.

Het systeem van schooltoelagen zal gelden in het secundair onderwijs voor cursisten die hierop recht hebben. In het recent goedgekeurde decreet van 8 juni 2007 betreffende de studiefinanciering van de Vlaamse Gemeenschap worden alle voorwaarden om in aanmerking te komen voor een financiële tussenkomst, namelijk de nationaliteitsvoorwaarde en financiële voorwaarden, gelijk gesteld voor de verschillende onderwijsniveaus.²³ Dat betekent dat de inkomensgrens om recht te hebben op financiering voor alle niveaus gelijk is. Voor de 7^e jaren TSO en de 4^e graad BSO betekent dit dat de inkomensgrens werd opgetrokken en dat in de toekomst dus meer studenten recht zullen hebben op een schooltoelage:

- Voor de 4^e graad zal de minimumschooltoelage voor externe en interne leerlingen 584 euro bedragen met een volledige schooltoelage van 701 euro voor externe leerlingen. Voor de 4^e graad geldt geen maximumleeftijd waarop men recht heeft op de schooltoelage.²⁴ Er is eveneens een sectoraal akkoord voor de opleiding verpleegkunde. Dit betekent dat personen die tewerkgesteld zijn in de zorgsector doch als niet-verpleegkundige, na selectie, een opleiding verpleegkunde kunnen starten met dienstvrijstelling maar met behoud van loon (dit geldt voor verpleegopleidingen in het secundair onderwijs én in het hoger onderwijs). Verpleegkunde wordt bovendien erkend als een knelpuntberoep. Dit heeft tot gevolg dat werklozen onder bepaalde voorwaarden een opleiding kunnen volgen met behoud van uitkering.
- Voor leerlingen van het 7e jaar TSO zal de minimumschooltoelage 84 euro bedragen voor externe leerlingen met een volledige schooltoelage van 372 euro voor externe leerlingen. Voor de 7^e graad ligt de leeftijdsgrens op 22 jaar.²⁵ Er zal bekeken worden of het wenselijk is om deze leeftijdsgrens te verlaten zodat ook oudere cursisten in aanmerking kunnen komen voor een schooltoelage, analoog aan de 4^e graad.

Het sociale correctiemechanisme in het volwassenenonderwijs is de vrijstelling of reductie van het inschrijvingsgeld: daar worden bepaalde sociale categorieën geheel of gedeeltelijk vrijgesteld van inschrijvingsgeld.²⁶

In het hoger onderwijs geldt voor de bachelors en masters, naast het systeem van studiefinanciering, een systeem van verminderd inschrijvingsgeld, op basis van inkomenscategorieën. Voor de HBO-opleidingen in het hoger onderwijs zal voorlopig

²³ Dit geldt voor het basisonderwijs, het secundair onderwijs en het hoger onderwijs, *niet* voor het volwassenenonderwijs.

²⁴ Simulaties wijzen uit dat dan 932 leerlingen van de 1.240 aanvragers van de 4e graad in aanmerking zullen komen voor een schooltoelage. Er mee rekening houdend dat er dankzij de gunstigere financiële voorwaarden ook meer leerlingen een aanvraag zullen indienen, gaan we er van uit dat 25% van de leerlingen in de vierde graad in aanmerking zullen bekomen. We ramen het aantal voor volgend schooljaar bijgevolg op 1.104

²⁵ Ook hier wordt het aantal leerlingen 7^e TSO die in aanmerking komt voor een schooltoelage geschat op 25%

²⁶ Voor een overzicht verwijzen we naar artikel 109 in het nieuwe decreet betreffende het volwassenenonderwijs van 16 juni 2007.

enkel deze vermindering van inschrijvingsgeld op basis van inkomenscategorieën gelden.

We erkennen echter de noodzaak om op termijn studiefinanciering volwaardig in te bouwen in het hoger beroepsonderwijs. In de context van de meerjarenbegroting van de huidige Vlaamse Regering is dit niet mogelijk. Het HBO kan echter pas ten volle zijn maatschappelijke opdracht opnemen wanneer ook cursisten in het HBO zowel in hogescholen als in centra voor volwassenenonderwijs een studiefinanciering kunnen krijgen. Dit moet als één van de prioritaire punten opgenomen worden wanneer zich nieuwe budgettaire mogelijkheden aftekenen. We vragen ook aan de VLOR om hier mee constructief over na te denken en dit op te nemen in haar werkzaamheden.

5.10 Juridisch kader

Wettelijke bepalingen i.v.m. het HBO zullen waar nodig opgenomen worden in de regelgeving van het volwassenenonderwijs, het hoger onderwijs en het secundair onderwijs. Daarnaast zal het HBO in een apart decreet worden geregeld om overkoepelende aspecten zoals programmatie, erkenning en kwaliteitszorg vast te leggen, zodat éénzelfde beleid ten opzichte van alle opleidingen die hieronder vallen kan gevoerd worden. Tenslotte moet gekeken worden hoe het HBO past in de federale wetgeving.

Bij het uitwerken van de regelgeving dient men rekening te houden met 3 cruciale omgevingsfactoren:

- de federale regelgeving inzake minimale voorwaarden voor de uitreiking van diploma's;
- het geheel van bestaande Europese afspraken;
- het gelijkheidsbeginsel.

5.10.1 De federale regelgeving inzake minimale voorwaarden voor de uitreiking van diploma's

Omwille van deze federale bevoegdheid, bepaald in artikel 127, §1, eerste lid, 2° van de Grondwet, is het onmogelijk in de volle uitoefening van de onderwijsbevoegdheid een nieuw onderwijsniveau te creëren en/of voor reeds bestaande onderwijsniveaus nieuwe voorwaarden vast te stellen.

De federale bevoegdheid dient volgens de grondwetgever zelf beperkt geïnterpreteerd te worden omdat met 'minimale voorwaarden voor het uitreiken van diploma's' bedoeld wordt:

"De voorwaarden die werkelijk bepalend zijn voor de waarde en dus de gelijkwaardigheid van diploma's: dit zijn enkel de grote indelingen van het onderwijs in niveaus, leidend tot de uitreiking van diploma's en eindgetuigschriften, alsook de minimale globale duur die aan elk van deze niveaus moet worden besteed."

Doordat de federale overheid geen apart onderwijsniveau voorziet tussen het secundair onderwijs en het hoger onderwijs, is het zonder een aanpassing van die wet niet mogelijk een volwaardig onderwijsniveau te maken van het hoger beroepsonderwijs. Dus moet het worden ingebed in het secundair onderwijs en/of het hoger onderwijs.

Op inhoudelijke gronden is het niet wenselijk om HBO-opleidingen uitsluitend in het secundair onderwijs te positioneren. Het gaat hier immers om opleidingen postsecundair beroepsonderwijs, waarin ook opleidingen uit de Europese 'short cycle', worden opgenomen. Short Cycle opleidingen worden door de Europese Hoger Onderwijsruimte mee opgenomen in de Bolognacclusus. Het is evenmin wenselijk om het HBO uitsluitend in het hoger onderwijs in te bedden. Men kan immers niet stellen dat opleidingen die leiden tot een kwalificatie van niveau 4 beantwoorden aan de vereisten waaraan de short cycle in Europa moet tegemoet komen. We kiezen er daarom voor om het HBO leidend tot een kwalificatie van niveau 4 en niveau 5 respectievelijk binnen het secundair en het hoger onderwijs te positioneren.

In het secundair onderwijs stelt zich uiteraard het probleem niet van de globale minimale duur, aangezien de duur door een HBO-opleiding leidend tot een kwalificatie van niveau 4 alleen maar verlengt in een postsecundair traject dat momenteel ook al bekend is in de vierde graden. Maar wat betreft de minimale globale duur in het hoger onderwijs is er een probleem. De federale wet van 7 juli 1970 bepaalt immers dat een opleiding van het korte type aan een hogeschool uit één cyclus van ten minste 2 jaar bestaat, en het lange type uit twee cycli van 2 jaar. De wijzigingen die het Bamadecreet hierin aanbracht zijn door het Arbitragehof aanvaard, maar zijn hier verder niet relevant omdat die wijzigingen de professionele en academische bachelor betreffen die we hier niet gaan regelen.

Het arrest van het Arbitragehof stelt de uitdrukking van de minimale globale duur in jaren in vraag: *"De minimale globale duur wordt omschreven als de resultante van het aantal studiejaren, het aantal weken per jaar en het aantal uren per week. De duur kan worden uitgedrukt in een totaal aantal uren of kredietpunten en eventueel in een aantal minimumjaren."* We kunnen daarin een aanmoediging lezen om de minimale globale duur niet langer louter in studiejaren uit te drukken. Toch zal het voor opleidingen leidend tot een kwalificatie van niveau 5 van 90 studiepunten een uitdaging zijn om deze opleidingen in te passen binnen de huidige federale wetgeving.

5.10.2 Europese afspraken

In de mate dat er over een onderwijsaangelegenheid bindende afspraken zijn binnen de Europese Unie, of binnen andere internationale verdragen, moeten we daarmee al rekening houden.

Van die afspraken kan zowel een verplichting tot regelgevend optreden uitgaan als een verbod om een initiatief te nemen dat daarmee strijdig is.

De afspraken die deel uitmaken van het brede Bolognaproces (met inbegrip van de uitbouw van de Short Cycle) en het Kopenhagenproces (met inbegrip van het European Qualification Framework) zijn niet dwingend recht. Het betreft noch

verordeningen noch richtlijnen. Ze kunnen dus niet als directe bron van rechten of plichten worden beschouwd.

In de mate dat de bevoegde overheden in ons land (de gemeenschappen) hierin engagementen hebben aangegaan, is het vanuit de gedachte van een coöperatief federalisme noodzakelijk dat de federale overheid dit proces niet bemoeilijkt en zonodig belemmeringen binnen haar bevoegdheidssfeer wegneemt. Het spreekt voor zich dat het beleid dat men als gemeenschap zou kiezen in uitvoering van die Europese engagementen moet overeenstemmen met die engagementen, zoniet is het juridisch moeilijk te argumenteren dat Europese engagementen een doorbreken van de federale regels noodzaakt. De nauwe aansluiting van het HBO met het Europese en Vlaamse kwalificatieraamwerk en de positionering van opleidingen leidend tot kwalificaties van niveau 5 in de Short Cycle van de Europese Hoger Onderwijsruimte zijn een vertaling van deze argumenten.

5.10.3 Het gelijkheidsbeginsel

Elke onderwijsregeling moet voldoen aan het gelijkheidsbeginsel. Bij het positioneren van het HBO in zowel het secundair onderwijs als in het hoger onderwijs, moet terdege worden verantwoord op welke vlakken er een gemeenschappelijkheid is (= gelijkheid), en op welke vlakken er verschillen blijven. In dat laatste geval moeten die verantwoord worden. Die oefening moet gebeuren op het vlak van onderwijsinhouden, kwaliteitscontrole, financiering, personeelsstatuut.

Het vertrekpunt van elke juridische verantwoording mag de noodzaak zijn om te voorzien in dat specifiek aanbod. Dat aanbod kan, gezien de ontwikkelingen en engagementen in het Bolognaproces, geen professionele bachelor zijn. Anderzijds is het niet realistisch dat aanbod volledig in te bedden in het (post)secundair onderwijs, dus is het verantwoordbaar het HBO deels in het secundair onderwijs en deels in het hoger onderwijs in te bedden.

Het Europese Kwalificatieraamwerk kan, met invulling van wat momenteel al bestaat, deze hele verantwoording goed onderbouwen: het ontbreken in ons onderwijsaanbod van opleidingen op niveau 5, het feit dat opleidingen in hogescholen en in 7^e jaren TSO of 4de graden BSO op een gelijkaardig publiek mikken en EQF-niveau 4 hebben. Het is evident dat dit bij voorkeur niet zomaar geponeerd wordt maar zal worden onderbouwd met onderzoek.

6 Timing van de werkzaamheden

De ontwikkeling van het HBO verloopt gelijktijdig via verschillende sporen: de conceptuele uitwerking, de juridische verankering en de concrete initiatieven.

6.1 Conceptuele uitwerking

- Een werkgroep HBO werd opgericht binnen de administratie Onderwijs en Vorming met vertegenwoordiging van de administratie Werk en Sociale Economie en publieke opleidingsverstrekkers SYNTRA en VDAB. De

werkgroep zal zich ondermeer toespitsen op de verdere uitwerking van personeelsaspecten, financiering, werkplekieren, modularisering, screening van bestaande opleidingen, samenwerking met sectoren, samenwerking met andere opleidingsverstrekkers etc. met het oog op de decretale verankering in de verschillende onderwijsniveaus en een eigen decreet HBO.

- Eerste discussienota oktober 2007:
 - advies van VLOR, VLHORA, SERV voorzien eind november
- Een externe studieopdracht wordt gegeven met rapportering aan de werkgroep HBO:
 - kwaliteitszorg: gezamenlijke opdracht aan het Vlaams Ondersteuningscentrum voor het volwassenenonderwijs, de pedagogische begeleidingsdiensten, de VLHORA en de inspectie

6.2 Juridisch kader

- Het nieuwe decreet betreffende het volwassenenonderwijs bevat een eerste verankering van het hoger beroepsonderwijs
- Verankering HBO in het basisdecreet hoger onderwijs (najaar 2007)
- Verankering HBO in het secundair onderwijs (timing te bepalen)
- Eerste voorstel ontwerpdecreet HBO (februari 2008). Eerste agendering ontwerpdecreet op Vlaamse regering (maart 2008)

6.3 Voorbereiding van de implementatie

Er is heel wat enthousiasme binnen sectoren, hogescholen, secundaire scholen en centra voor volwassenenonderwijs om (nieuwe) opleidingen HBO te ontwikkelen in de verschillende regio's. Ondertussen werd HBO ook al decretaal verankerd in het nieuwe decreet betreffende het volwassenenonderwijs.

Om de implementatie van HBO-opleidingen op het terrein verder te begeleiden zullen we zowel voor nieuwe opleidingen HBO als voor bestaande opleidingen ontwikkelingsprojecten opstarten.

Voor nieuwe opleidingen HBO zullen we starten met de ontwikkeling van blauwdrukken voor een aantal nieuwe opleidingen waarvan de beroepssectoren de behoefte hebben aangetoond. Specifiek daarvoor zullen we een aantal projecten ondersteunen. In eerste instantie doen we een oproep naar de SERV om beroepscompetentieprofielen in te dienen van kwalificaties die zich situeren op niveau 4 of 5 van het raamwerk waar de sector nood aan heeft en waar momenteel geen opleidingen in het onderwijs voor zijn.

Hierna zal een oproep gebeuren naar het onderwijsveld om in een samenwerkingsverband een blauwdruk te ontwikkelen van de opleiding die naar de respectieve kwalificaties leidt.

De ingediende opleidingsvoorstellen door de onderwijsverstrekkers zullen beoordeeld worden op de kwaliteit van het voorgestelde samenwerkingsverband, het plan van aanpak, het engagement van de sector, de regionale noden van de arbeidsmarkt voor de opleiding, enzovoort.

De projecten worden zullen van start kunnen gaan in het voorjaar van 2008. De projecten duren vier maanden.

De blauwdruk van een opleiding moet volgende elementen omvatten:

1. De omschrijving van de HBO-opleiding naar opbouw, omvang en inhoud en geënt op het aangeleverde beroepscompetentieprofiel door de sector, met speciale aandacht voor de kenmerken flexibiliteit, transparantie, samenwerking en werkplekieren
2. Een draaiboek voor de praktisch-organisatorische aspecten van de opleidingen: vb. nodige infrastructuur en hoe deze ter beschikking gesteld kan worden, welke onderdelen waar plaats vinden en met welke lectoren en eventuele gastlectoren gewerkt wordt
3. Het profiel van het onderwijzend personeel dat belast zal worden met de uitvoering van de opleiding
4. Een analyse van de potentiële instroom van studenten
5. Een financiële raming van de opleiding

We willen op die manier nagaan hoe de samenwerking tussen onderwijsniveaus en met de sectoren verloopt bij het uittekenen van een opleiding en hopen ook inspiratie te krijgen over hoe nieuwe opleidingen HBO in de toekomst vorm kunnen krijgen, welke kosten hieraan verbonden zijn, welke samenwerkingsverbanden tot stand komen etc. De uitgewerkte opleidingen kunnen dan mee opgenomen worden in de poule van nieuwe HBO opleidingen die van start zullen gaan in september 2009.

Om een zicht te krijgen op het potentiële aanbod van bestaande opleidingen die in het HBO zouden ondergebracht worden en op de te ontwikkelen screeningprocedure, zullen een aantal bestaande opleidingen zoals de 4e graad verpleegkunde, het 7e specialisatiejaar dentaaltechnieken, de opleiding assistent in de psychologie in het volwassenenonderwijs en een nog te bepalen opleiding 7e specialisatie KSO als oefening gescreend worden op hun samenhang met kwalificaties van niveau 4 of 5 van de Vlaamse kwalificatiestructuur en de mate van arbeidsmarktgerichtheid daarvan. Expertise van het opleidingsveld en de betrokken sectoren zal in deze oefening maximaal betrokken worden. Het project moet resulteren in een voorstel voor een screeningprocedure (start projecten oktober 2007 – resultaten verwacht tegen januari 2008).